

Yargı Kararları ile Sigortalılara Yapılan Ödemelerin Prime Tabi Tutulması

Baki Oğuz MÜLAYİM

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı

Konya, Türkiye

bakioguz.mulayim@gmail.com (Sorumlu Yazar / Corresponding Author)

Makale Bilgileri

ÖZET

Makale Geçmişi

Geliş: 27.04.2023

Kabul: 19.07.2023

Yayın: 08.08.2023

Anahtar

Kelimeler:

5510 sayılı Kanun, 506 sayılı Kanun, Prim, Prime Esas Kazanç, Ücret.

İşçilik alacaklarına ilişkin davalar, iş uyuşmazlıkları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. İşveren tarafından işçiye yargı kararına dayalı olarak yapılan ödemeler, işçinin haklarını yerine getirmek için yeterli değildir. Bu ödemeler, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda öngörülen esaslar çerçevesinde, prime esas kazanç olarak da değerlendirilmelidir. Kanunun 79. ila 91. maddeleri arasında dördüncü kısım başlığı altında prime ilişkin hükümler yer almaktadır. İki bölüme ayrılmak sureti ile konu düzenlenmiştir. Birinci bölümde prim alınması, prime esas kazanç, prim oranları ve asgari işçilik, ikinci bölümde ise prim belgeleri ve primlerin ödenmesine yönelik hükümler bulunmaktadır. Yargı kararı ile hükmedilen tutarın, ücret ya da ücret dışında bir ödeme olup olmaması ile işçinin iş sözleşmesinin devam edip etmediği hususları, yapılacak değerlendirmede önemlidir. İşçilik alacağının gerçekleştiği dönemde işçinin sigortalı olarak kaydının olup olmaması da diğer bir önemli husustur. Çalışmamızda, konu hakkında yargı kararlarına da yer verilmiştir.

Subjecting The Payments Made Based On The Judicial Decision To The Insurance Holders To Premium

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 27.04.2023

Accepted: 19.07.2023

Published: 08.08.2023

Keywords:

Law No. 5510, Law No. 506, Premium, Earnings Subject to Premium, Wage.

The lawsuits about the wages of the employee have an important place in labor disputes. The payments made based on the judicial decision by the employer to the employee is not sufficient to fulfill the rights of the employee. These payments should also be evaluated as earnings subject to insurance premium in terms of The Social Insurance and General Health Insurance Law No.5510. There are provisions on premium under the fourth section title between Articles 79 and 91 of the Law. This section is divided into two separate parts In the first part, there are provisions for collecting premiums, earning subject to premium, premium rates and minimum workmanship and in the second part premium documents and the payment of premiums. While making this evaluation, whether the payments made based on the judicial decision are the wage or payments other than wage and whether the contract of the employee is continues or not is important. Another important issue is whether the employee is registered as insured in the period when the labor claims are realized. In our study, judicial decisions about the subject are also included.

Atıf/Citation: Mülayim, B. O. (2023). "Yargı Kararları ile Sigortalılara Yapılan Ödemelerin Prime Tabi Tutulması", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(2), s. 553-580.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. // This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

GİRİŞ

İşçilik alacaklarına ilişkin davalarda bir tutara hükmedildiğinde işçi açısından, bu tutarın işverenden tahsilinin yanı sıra, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından prime esas kazanç olarak değerlendirilip, sigorta primine tabi tutulması da önem arz etmektedir¹. Zira sigortalı adına ödenen primler, sigorta kollarından sağlanan yardımlarda, sigortalının emeklilik şartlarının belirlenmesinde ve emekli aylıklarının hesaplanmasında esas alınır. Bu doğrultuda prime esas kazancının belirlenmesinde, sigortalının hukuki yararı bulunmaktadır. Prime esas kazanç matrahı yükseldiğinde, Kurumun edim sonucu yükselmekte, düşük olduğunda ise düşmektedir².

Sigorta primi düşük bildirilen işçinin, işsizlik maaşı, geçici iş göremezlik ödeneği gibi hakları, miktar olarak azalır, emekli maaşı düşer. Bu durum, sigortalının yanı sıra devlet açısından da olumsuz bir durumdur. Devlet, daha az prim tahsil etmekte ve vergi kaybına uğramaktadır³. Zira primler, Sosyal Güvenlik Kurumunun temel gelir kaynağıdır⁴. Ancak 4447 sayılı Kanunun⁵ 46. maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan, “İşsizlik sigortası primlerinin toplanmasından Sosyal Sigortalar Kurumu, diğer her türlü hizmet ve işlemlerin yapılmasından İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü görevli, yetkili ve sorumludur. Bu amaçla, İş ve İşçi Bulma Kurumu bünyesinde; İşsizlik Sigortası Fonuna aktarılan işçi, işveren ve devlet katkılarının Yönetim Kurulu kararları çerçevesinde değerlendirilmesine ilişkin işlemleri yürütmek, primlerin kişi bazında kaydını tutmak, işsizlik ödeneği ödenmesine ilişkin her türlü işlemleri yapmak, sigorta primlerinin Sosyal Güvenlik Kurumuna yatırılmasını sağlamak, işsizlere yönelik mesleki eğitim tedbirleri ile ilgili işlemleri yapmak ve bu Kanunun uygulanması ile ilgili olarak Kanunla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere İşsizlik Sigortası Daire Başkanlığı kurulmuştur”, düzenlemesi gereğince işsizlik sigortası primlerinin toplanmasından, Sosyal Güvenlik Kurumu sorumludur. Bu amaçla, toplanan primler, İş ve İşçi Bulma Kurumu bünyesinde İşsizlik Sigortası Fonuna aktarılır⁶.

¹ Primin hukuki niteliği hakkında bkz. Korkusuz, M. Refik/Uğur, Suat. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 7. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2020, s.171-172; Tuncay, A. Can/Ekmekçi, Ömer. *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 20. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2019, s.173-174.

² Yılmaz, Halil. “Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Sözleşmesiyle Çalışanların Prime Esas Kazançlarının Tespiti”, *TBB Dergisi*, S.145, 2019, s.449.

³ Baysal, Mustafa. “İş Davalarında Gerçek Ücretin Tespiti”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.159, 2020, s.327.

⁴ Konu hakkında bkz. Alper, Yusuf. *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 11. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2020, s.163-217; Güzel, Ali/ Okur, A. Rıza/ Caniklioğlu, Nurşen. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020, s.228-348; Sözer, Ali Nazım. *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İzmir, 2019, s.203-228; Şakar, Müjdat. *Sosyal Sigortalar Uygulaması*, 12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017, s.141-182; Tuncay/Ekmekçi, s.168-254; Korkusuz/Uğur, s.168-196; Üçışık, Fehim. *Sosyal Güvenlik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015, s.273-299; Uşan, M. Fatih. *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009, s.131-170; Arıcı, Kadir. *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022, s.202-212; Tezel, Ali/ Kurt, Resul. *Sosyal Güvenlik Reformu, Yorum ve Açıklaması (5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu)*, 6. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.314-325; Sümer, Haluk Hadi. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s.107-143; Centel, Tankut. *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Oniki Levha Yayınevi, İstanbul, 2021, s.70-97.

⁵ Kanunun tam adı, “İşsizlik Sigortası Kanunu (Sosyal Sigortalar Kanunu, Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu, Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu, Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ile İş Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanunlara Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesi, İşsizlik Sigortası Kurulması, Çalışanların Tasarrufla Teşvik Edilmesi ve Bu Tasarrufların Değerlendirilmesine Dair Kanunun İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Eki Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun)” şeklindedir. Kanun için bkz. RG., 08.09.1999/23810.

⁶ Mülâyim, Baki Oğuz. *Tarım Sektöründe Çalışanların Sosyal Güvenliği*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 481.

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanununun⁷ 34. maddesinde Kurumun gelirleri sayılmaktadır. İşsizlik sigortası primleri, Kurumun gelirleri arasında yer almaz⁸.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun⁹ 79. maddesi, “*Kısa ve uzun vadeli sigortalar ile genel sağlık sigortası için, bu Kanunda öngörülen her türlü ödemeler ile yönetim giderlerini karşılamak üzere Kurum prim almak, ilgililer de prim ödemek zorundadır*”, şeklindedir¹⁰. Bu doğrultuda prime esas kazançların belirlenmesi, alınacak primlerin miktarı ve primlerin süresinde tahsili, sağlıklı bir sosyal sigorta sistemi için son derece önem taşımaktadır¹¹.

Yargı kararı ile hükmedilen işçilik alacaklarının, prime tabi tutulması, 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinde öngörülen esaslar kapsamında yapılmaktadır. Alacağın, ücret ya da ücret dışında bir kazanç olması, işçinin iş sözleşmesinin devam edip etmediği ile işçilik alacaklarının gerçekleştiği dönemde işçinin sigortalı olup olmaması gibi hususlar, yapılacak değerlendirmede belirleyici unsurlardır.

Arabuluculuk faaliyeti sonucunda işçilik alacaklarına ilişkin anlaşma yapılması durumunda, bu alacakların da prime tabi tutulması gerekebilir. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununun¹² 18. maddesinde arabuluculuk faaliyetinde taraflarca anlaşılması durumu düzenlenmektedir. Maddenin dördüncü fıkrası gereğince ise “*Taraflar ve avukatları ile arabulucunun birlikte imzaladıkları anlaşma belgesi, icra edilebilirlik şerhi aranmaksızın ilam niteliğinde belge sayılır*”. Bu doğrultuda yargı kararları için yapılan açıklamalar, genel olarak arabuluculuk faaliyeti sonucunda yapılan anlaşmalar, işe iade talebi ile arabuluculuğa başvurulması durumu da dâhil olmak üzere geçerlidir¹³.

Çalışmamızda, işçilik alacaklarına ilişkin yargı kararlarının kesinleşmesi sonrasında, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından bu alacakların, prime esas kazanç olarak değerlendirilip, prime tabi tutulması hususu incelenmektedir. Bu doğrultuda öncelikle hükmedilen işçilik alacağının prime esas kazanç olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceğinin ortaya konulması için prime esas kazanç kavramı açıklanmaktadır. Sonrasında yargı kararı ile hükmedilen işçilik alacaklarının prime tabi tutulması, ücret ve ücret dışındaki alacaklar, ayrı ayrı değerlendirilmek sureti ile değerlendirilmektedir.

⁷ RG., 20.05.2006/26173.

⁸ Elma, Ramazan. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s.1044.

⁹ RG 16.06.2006/26200.

¹⁰ Korumalı işyerlerinde istihdam edilen engelliler hakkında bkz. Ezer, Burcu. “Türk Hukukunda Korumalı İşyeri Uygulaması ve Engellilerin Korumalı İşyerlerinde İstihdam Edilmesinin Esasları”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 2022, s.555-556.

¹¹ Tuncay/Ekmekçi, s.172.

¹² RG., 22.06.2012/28331.

¹³ Geniş bilgi için bkz. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2013/11 sayılı Genelgesi, s.58, 79-80, <https://kms.kaysis.gov.tr> (Erişim Tarihi: 15.01.2023).

I. PRİME ESAS KAZANÇLAR

A. Kavram Olarak

Prime esas kazanç kavramı, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa¹⁴ tabi sigortalılar için geçerli bir kavram iken 5510 sayılı Kanun ile birlikte memurlar ile kendi ad ve hesabına bağımsız çalışanlar için de geçerli bir kavram haline gelmiştir. Sosyal güvenliğe ilişkin düzenlemelerde, bu kavrama sıkça rastlanmaktadır. Bu doğrultuda prime esas kazanç kavramının, sosyal güvenlik hukukunun temel bir kavramı olduğu ifade edilmektedir¹⁵.

Prime esas kazanç, belirli bir tutarda prim borcunun doğabilmesi için gerekli olan gelirin ortaya çıkması olarak tanımlanabilir. Sigorta primlerinin matrahı, sigortalının kazancıdır. Kazanç kavramı ile ücret kavramı bağlantılı olmakla beraber kazanç kavramı, ücret kavramından daha geniştir. Zira prim, yalnızca ücret değil, ücret eki niteliğinde olan diğer ödemelerden de kesilir¹⁶.

Primler, aylık olarak ödendiği için matrahının da aylık olması gerekir¹⁷. Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde günlük kazanç dair düzenlemeler yer almaktadır. Buna göre, *“Primlerin hesabına esas tutulacak günlük kazanç, sigortalının, bir ay için prime esas tutulan kazancının otuzda biridir. Ancak günlük kazancın hesabına esas tutulan ay içindeki bazı günlerde çalışmamış ve çalışmadığı günler için ücret almamış sigortalının günlük kazancı, o ay için prime esas tutulan kazancının ücret aldığı gün sayısına bölünmesi suretiyle hesaplanır.”*. Maddenin (h) bendinde ise *“Sigortalıların günlük kazançlarının hesabında esas tutulan gün sayıları, aynı zamanda, bunların prim ödeme gün sayılarını gösterir. Ancak, işveren ve sigortalı arasında kısmî süreli hizmet akdinin yazılı olarak yapılmış olması kaydıyla, ay içerisinde günün bazı saatlerinde çalışan ve çalıştığı saat karşılığında ücret alan sigortalının ay içindeki prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saati süresinin 4857 sayılı İş Kanununa¹⁸ göre belirlenen haftalık çalışma süresine göre hesaplanan günlük çalışma saatine bölünmesi suretiyle bulunur. Bu şekildeki hesaplama gün kesirleri bir gün kabul edilir.”*, şeklinde kısmi süreli iş sözleşmelerine ilişkin bir düzenleme yer almaktadır.

Sigortalı, birden çok işte sigortalı olarak çalışmakta ise bu durumda, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin¹⁹ 97. maddesinin on ikinci fıkrası gereğince bu işlerden elde ettiği aylık ve günlük kazanç tutarı, ayrı ayrı dikkate alınır ve primler, buna göre hesaplanır. Kanunun 82. maddesinin dördüncü fıkrası, *“Sigortalıların bu Kanunun 53 üncü maddesine göre belirlenen aynı sigortalılık haline tâbi olacak şekilde birden fazla işte çalışması nedeniyle Kuruma ödenen primler toplamı, bu sigortalılık hali için belirlenen prime esas kazanç üst sınırı üzerinden hesaplanacak miktarı aşarsa, aşan kısmın tamamı, sigortalının talebi üzerine en geç talep tarihini takip eden ay içinde hissesi oranında sigortalıya defaten geri ödenir. Geri verilen primler için ayrıca gecikme cezası*

¹⁴ RG., 29, 30, 31.7.1964-01.08.1964/11766-11779.

¹⁵ Yılmaz, s.449.

¹⁶ Yılmaz, s. 451; Esen, Bünyamin. “Sigorta Primine Esas Kazanca Dâhil Olmayan Yemek Parası, Çocuk Zammı ve Aile Zammının Hesaplanması”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.116, 2013, s.209-210.

¹⁷ Sözer, S.203.

¹⁸ RG., 10.06.2003/25134.

¹⁹ RG., 12.05.2010/27579.

ve gecikme zammı ile faiz ödenmez.”, düzenlemesi gereğince sigortalının sigorta primine esas kazancın üst sınırını aşan primleri talep etme hakkı da bulunmaktadır.

İş sözleşmesi ile çalışanlar için sigortalılık ile her ay için çalışılan gün sayısı ve kazanç bildirimi, sigortalıları çalıştıran işverenlere ait bir yükümlülüktür. Bu bildirim yapılması, sigortalıya yapılan ödemelerin, sosyal güvenlik mevzuatı kapsamında değerlendirilmesi açısından gereklidir. Zira sigortalılara yapılan ödemelerin tamamı, Kurum tarafından sigorta primine esas kazanç olarak değerlendirilmez²⁰.

Sosyal sigortalar bakımından sigortalıların hiç bildirilmemesi ve çalışma gün sayısının eksik bildirilmesinde olduğu gibi, prime esas kazançların düşük bildirilmesi de kayıt dışılık olarak değerlendirilebilir²¹.

B. Prime Esas Alınacak Kazançlar

Kanun, sigortalıların statülerini dikkate almak sureti ile sigorta primine esas kazançları belirlemiştir²². Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançları, 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinde düzenlenmektedir²³. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği ve İşveren Uygulama Tebliğinde²⁴ de konu hakkında ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Ancak İşveren Uygulama Tebliği, İşveren Uygulama Tebliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tebliğ ile yürürlükten kaldırılmıştır²⁵.

Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançlarını düzenleyen Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinde, son olarak 18.08.2021 tarihli Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik²⁶ ve 11.11.2022 tarihli Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik²⁷ ile değişiklikler yapılmıştır.

²⁰ Levent, Recep. “Hizmet Akdiyle Çalışanların Prime Esas Kazançlarının Tespiti”, *TBB Dergisi*, S.123, 2016, s.373-374; Özdamar, Murat. “5510 Sayılı Kanuna Göre Sigorta Primine Esas Kazançların Hesaplanması”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.93, 2009, s.321.

²¹ Alper, Yusuf. “Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C.1, S.1, 2011, s.26. Hizmet tespiti davaları hakkında bkz. Kayık Aydınalp, Aslıhan/Mülayim, Baki Oğuz. “Hizmet Tespiti Davalarında İş Sözleşmesi İle Adi Ortaklık Sözleşmesinin Tespitine İlişkin Ölçütler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.27, S.3, 2019, s.809-843; Atalı, Murat. “Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ'e Armağan, Özel Sayı C.16, 2014, s.631-652.

²² Arıcı, s.203.

²³ Mülga 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 77. maddesinde prime esas kazançlar düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde sigortalıların o ay içinde hak ettikleri ücretlerin, (b) bendinde prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan sigortalılara o ay içinde ödenenlerin, (c) bendinde ise idare veya kaza mercilerince verilen karar gereğince (a) ve (b) fıkralarında yazılı kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin brüt toplamının, prime esas kazanç olarak değerlendirilmesi düzenlenmekte idi. Kanunda ücretler, hak edildiği ay; ücret dışındaki alacaklar, ödendiği ay, idare veya kaza mercilerince verilen karar gereğince ödenen ücret ve ücret dışı alacaklarda ise sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin brüt toplamı, sigorta primine esas kazanç olarak kabul edilmekte idi.

²⁴ RG., 01.09.2012/28398.

²⁵ RG., 07.01.2022/31712.

²⁶ RG., 18.08.2021/31572.

²⁷ RG., 11.11.2022/32010.

Kuruma yatırılacak sigorta prim miktarının belirlenmesi, öncelikle hangi kazançların prime esas kazanç olduğunun belirlenmesine bağlıdır²⁸. Kanun koyucu, kural olarak, sigortalının her türlü kazancından prim kesilmesini amaçlamıştır. Prime esas kazançlar, bu temel ilke çerçevesinde düzenlenmiştir²⁹. Ancak sigorta primine esas kazançla yönelik olarak, 5510 sayılı Kanunun 82. maddesi ile bir alt ve üst sınır da konulmuştur³⁰. Buna göre tespit edilecek kazanç, kanunen belirlenmiş alt sınırdan az, üst sınırdan ise fazla olamaz. Sigortalının kazancı, alt sınırın altında ya da üst sınırın üstünde olsa dahi sigorta primleri, alt ve üst sınır esas alınmak sureti ile hesaplanır³¹.

Kanunun 80. maddesinde prime esas kazanç belirlenirken, idare veya yargı kararı ile yapılan ödemeler dışında, ücret ile prim, ikramiye ve bu nitelikteki istihkaktan o ay içinde yapılan ödemeler, ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Buna göre işçilerin prime esas kazançlarının hesabına yönelik 80. madde düzenlemesi, “4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançları aşağıdaki şekilde belirlenir.

1. Hak edilen ücretlerin,
2. Prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan o ay içinde yapılan ödemelerin ve işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen tutarların,
3. İdare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince yukarıdaki (1) ve (2) numaralı alt bentlerde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere, sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin,

brüt toplamı esas alınır.”, şeklindedir. Sayılanların dışında bir kazancın, prim matrahına dâhil edilmesi mümkün değildir³².

5510 sayılı Kanunun 80. maddesinde “*yargı mercileri*” ifadesi kullanılmaktadır. Ancak kararın, hangi yargı mercii tarafından verilmesi gerektiği hususunda, bir ayırım öngörülmediğinden, adli ya da idari yargı tarafından verilmesi mümkündür. Bunun yanı sıra kararın, sadece tespit hükmünü değil, eda hükmünü haiz olması, infaz kabiliyeti taşıması aranmaktadır³³. İşçinin, yargı kararı ile hükmedilen alacağını tahsil etmiş olması da gerekir³⁴. Zira

²⁸ Sümer, s.109.

²⁹ Alper, s.165.

³⁰ Prime esas kazancın alt sınırı ve üst sınırları, 01.01.2023 ile 31.12.2023 tarihleri arasında günlük kazanç alt sınırı, özel sektörde 333,60 TL, aylık kazanç alt sınırı 10.008,00 TL; günlük kazanç üst sınırı 2.502,00 TL, aylık kazanç üst sınırı 75.060,00 TL’dir. Kamu sektöründe ise 15.12.2022–14.01.2023 dönemleri esas alınmak sureti ile belirlenmektedir. Ocak ve aralık aylarında bu nedenle özel sektörde çalışan işçilerden küçük farklılıklar görülebilmektedir. Geniş bilgi için bkz. 05.01.2023 tarihli ve “*Prime Esas Kazançların Alt ve Üst Sınırları İle Bazı İşlemlere Esas Tutarlar*” konulu Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2023/3 sayılı Genelgesi, <https://kms.kaysis.gov.tr> (Erişim Tarihi 15.01.2023).

³¹ Tuncay/Ekmekçi, s.191-192; Sözer, s.205; Levent, s.382.

³² Korkusuz/Uğur, s.182; Levent, s.382.

³³ Yılmaz, s.463.

³⁴ “*Yukarıdaki yasal düzenleme ve açıklamalar ışığında dava değerlendirildiğinde sigorta primine esas kazanç tutarının tespiti yönünden, işçilik alacakları davasında kesinleşen karar sonrasında davacıya*

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, yargı kararı ile hükmedilen ücret ya da prim, ikramiye ve bu nitelikteki istihkak niteliğinde olan kazançların, prime esas kazanç olarak değerlendirilebilmesi, o ay içerisinde ödenmiş olması şartına tabi tutulmuştur. Bu kapsamda ilamlı icra yapıldığında takibin feragat ile sonuçlanması, ödeme olarak kabul edilmez³⁵.

Ücret alacaklarına ilişkin sigortalı payının, infaz sırasında sigortalıya yapılan ödemeden düşülmesi, işverenin, Kuruma karşı olan prim ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır³⁶. Ancak uygulamada, kamu kurumu ya da kurumsal firmalarda çalışılması gibi istisnai durumlar dışında, çalıştığı işyerine dava açan işçinin, ilgili işyerinde, dava kesinleşinceye kadar uzun bir süre çalışması, sık karşılaşılan bir durum değildir.

davalı işverence ödeme yapılıp yapılmadığı açıklıkla belirlenmeli, ödeme gerçekleşmiş ise öngörülen yöntem izlenmeli, ödeme yapılmadığı takdirde ise 1086 sayılı Kanun hükümleri kapsamında inceleme ve araştırma yapılarak elde edilecek sonuca göre hüküm kurulmalıdır...hususları belirtilmiş olup, bozma ilamı gerekleri tam olarak yerine getirilmeden karar verilmiştir. Dosya kapsamındaki kayıt ve belgelerden; konuya ilişkin...İş Mahkemesinin 2010/826 Esas, 2012/706 Karar sayılı dosyası nezdinde görülen işçilik alacağı dosyasında hükmedilen tutarın tahsili amacıyla davacı tarafından...İcra Müdürlüğüne E.2013/1384 sayılı dosyası üzerinden ilamlı icra takibi yapıldığı, davalı şirket tarafından teminat amaçlı dosyaya 26.11.2013 tarihinde teminat mektubu sunulduğu, ancak davacı-alacaklı vekili tarafından 25.08.2014 tarihinde söz konusu icra dosyasından feragat edildiğinin bildirildiği görülmektedir. Bu durumda, icra takip dosyasından davacı-alacaklı vekilinin feragatinin varlığı karşısında ödeme iddiasının varlığı kabul edilemeyeceğinden, ödemenin yapıldığının kabul edilerek iş akdinin feshedildiği tarih olan 06.06.2010 tarihi esas alınmak suretiyle, yapılan ödemenin 2010/6. ayının prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Y.10.HD, 26.02.2020, E.2019/6797, K.1649, (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

³⁵ 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 77. maddesinin (c) bendinde de yargı mercileri tarafından verilen karar gereğince ücret ve prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin brüt toplamının, prime esas kazanç olarak değerlendirilmesi düzenlenmekte idi. 506 sayılı Kanun döneminde yargı kararı ile hükmedilen ücret niteliğindeki kazançların sigorta primine esas kazanç olarak değerlendirilmesi ile ilgili olarak verilen bir kararda, ödenmesi koşuluyla, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına, ancak iş sözleşmesinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması durumunda ise çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi doğrultusunda karar verilmiştir. “506 sayılı Kanunda ücretin tanımı yapılmamıştır. Fakat m.77/I-a’da sözü edilen “ücretler” kavramı içine asıl ücretle birlikte, fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücretleri gibi ücretlerinde girdiği kabul olunmaktadır. Bu ücretlerin sigortalıya fiilen ödenmesi şart olmayıp, onun adına o ay için tahakkuk ettirilmiş olması prime esas kazançta dahil edilmesi için yeterlidir. Asıl ücretin eki niteliğinde bulunan prim ve ikramiyeler, prime esas kazançlar olarak brüt tutarları üzerinden ödendikleri aylar itibarıyla prime esas tutulur. Bunların tahakkuk etmiş olması prime esas tutulmaları için yeterli olmamakta, ödenmiş olması da aranmaktadır (m.77/I-b).İdare veya kaza mercileri tarafından verilen karar uyarınca sigortalılara yapılan ödemeler (a) ve (b) bentlerinde öngörülen ücret türlerinden ayrımsızdır. Fark, bunların yönetim ve yargı mercilerince verilmiş kararlardan kaynaklanmalarıdır. İşveren ile sigortalı işçi arasında “fazla çalışma ücreti” veya “prim, ikramiye” gibi konularda uyuşmazlık çıkar ve mahkemece, bu işçilik haklarının ödenmesine karar verilir ve sigorta primlerinin ödeneceği ay içinde bu paralar sigortalıya verilirse, bu ödemelerde prim matrahına dahil edilerek, prim hesabında göz önünde tutulur. Bu tür kazançlara salt hak kazanmak, bu kazançların prime esas alınması için yeterli bulunmamaktadır (... Matbaası, 1985 Baskı, s.439)...Yargı kararı ile hak kazanılan ücret niteliğindeki kazançların hak kazanıldığı dönemlerin prime esas kazançlarına dâhil edilmesi isabetsiz olup, ödenmesi koşuluyla, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi; hizmet akdinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması karşısında ise, yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancında gözetilmesi gerekirken; uyulan bozma ilamının gereği yerine getirilmeksizin, esasında bozma niteliği taşımayan hüküm eleştirisinin gereği yerine getirilmek suretiyle yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Y.10.HD, 18.06.2015, E.2015/10098, K.2015/12162, (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023). Ayrıca konu hakkında bkz. Caniklioğlu, Nurşen. *Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi, Seminer, Ankara, 22-23 Kasım 2013, Oniki Levha Yayınevi, İstanbul, 2014, s.377-531.*

³⁶ Yılmaz, s.482.

1. Ücretler

Prime esas kazancın belirlenmesi, ücret kavramının ortaya konulmasını gerekli kılmaktadır³⁷. 5510 sayılı Kanununun “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının on iki numaralı bendi gereğince ücret, “4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara saatlik, günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak para ile ödenen ve süreklilik niteliği taşıyan brüt tutarı”, ifade etmektedir. İş Kanununun 32. maddesinin birinci fıkrasına göre ücret, “Genel anlamda ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır”. Kanunun 80. maddesinde geçen kazanç kavramı, iş hukukundaki ücret kavramını da barındıracak şekilde ve ondan daha geniş bir anlam taşımaktadır³⁸. Prim, ikramiye ve bu nitelikteki ödemeler, iş hukuku açısından ücret kavramı içerisinde değerlendirilebilirken, sosyal güvenlik hukukunda ücret kavramına dâhil değildir³⁹.

Ücret olarak, öncelikle zaman esasına göre ödenen fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücreti ile yıllık izin ücreti sayılabilir. Zaman esasına göre ödenen bu ücretlerin yanı sıra iş birimi esasına göre ödenen ücretler, götürü ücret, belirsiz zaman ve miktar üzerinden ödenen ücretler, zam ve tazminatlar, huzur hakkı, geçici iş göremezlik ödeneği⁴⁰ ve avukatlık vekâlet ücreti ücret niteliğindedir. Bakım tazminatı, vardiya tazminatı, ağır vasıta tazminatı, iş güçlüğü tazminatı, yıpranma tazminatı, imza zorunluluğu tazminatı, makam tazminatı, kıdem zammı, arazi zammı, uçuş tazminatı gibi ödemeler zam ve tazminat olarak prime tabidir⁴¹. İ kale sözleşmesi kapsamında yapılan ödemelerde ise yapılan ödemenin, ücret ya da ücret dışında bir ödeme olup olmaması önem taşımaktadır⁴².

³⁷ “Sosyal Güvenlik Kurumuna davalı işveren tarafından ödenen ve ödenmesi gereken primlerin miktarının belirlenebilmesi amacıyla prime esas kazancın tespitinde gerçek ücretin esas alınması koşuldur.”, Y.10.HD, 14.10.2021, E.2020/3387, K.2020/6059 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

³⁸ Korkusuz/Uğur, s.182; Yılmaz, s.451; Esen, s.210.

³⁹ Özdamar, s.316.

⁴⁰ Yönetmeliğin 97. maddesinin on birinci fıkrası gereğince geçici iş göremezlik ödeneği alan Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalılara istirahatlı buldukları sürede; geçici iş göremezlik ödeneği dikkate alınmadan verilmesine devam edilen tam ücret, bireysel veya toplu iş sözleşmesine istinaden verilen geçici iş göremezlik ödeneğinin işverene iadesi ile alınan tam ücret, geçici iş göremezlik ödeneği ile ödenek alınan süredeki kazancı arasındaki ücret farkı, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayalı olmadan geçici iş göremezlik ödeneği aldığı sürede atıfet kabilinde yapılan ödemeler, çalışılan sürelerde ödenen ücretler olarak prime tabi tutulur. İstirahatlı olunan süre için bu fıkranın (c) ve (ç) bentlerine göre ödenen günlük fark tutar, günlük sigorta primine esas kazancın alt sınırının altında kalması durumunda günlük alt sınıra yükseltilir.

⁴¹ Ücret niteliğindeki ödemeler için bkz. “Aylık Prim ve Hizmet Belgesinde “Hak Edilen Ücret ve Prim, İkramiye ve Bu Nitelikteki İstihkak’ın Ayrı Gösterilmesine İlişkin Açıklama”, konulu SGK Duyurusu, https://ebildirge.sgk.gov.tr/WPEB/jsp/duyuru/20100810_1138KRM.htm, Erişim Tarihi 15.04.2023.

⁴² “Bu itibarla, 5510 sayılı Kanunun 80 inci maddesinin birinci fıkrasında (b) bendinde, kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, iş sonu tazminatı, veya kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödemelerin, prime esas kazançta tabi tutulmayacağı, ancak kanunda sayılan istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın tüm ödemelerin ve aynı yardım yerine geçmek üzere yapılan nakdi ödemelerin prime esas kazançta tabi olacağı düzenlendiğinden, iş akdinin ikale(bozma) ile sona ermesi durumunda; Bozma Sözleşmesi ile kararlaştırılan ikale bedelinin hangi kalem alacakları/ tazminatları kapsadığının belirtilmesi ve bu alacaklar/tazminatlar Kanunun 80 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde istisna tutulan ödemeler arasında yer alıyorsa sigorta primine esas kazançta dahil edilmeyecek, bu istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın tüm ödemeler prime esas kazançta dahil edilecektir. Ancak ikale sözleşmesi ile kararlaştırılan ikale bedelinin hangi kalem alacakları/tazminatları kapsadığına yer verilmemesi başka bir deyişle ayırım yapılmaması halinde bu defa ikale bedeli adı altında yapılan tüm ödemeler sigorta primine tabi tutulacaktır.” Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2020/20 sayılı Genelgesi, s.92.

2. Ücret Dışındaki Ödemeler

Prim, ikramiye ve bu nitelikteki ödemeler, sosyal güvenlik hukukunda ücret kavramına dâhil değildir⁴³. Prim, işçiyi başarısından dolayı ödüllendirmek amacı ile yapılan ödemedir. İkramiye ise belirli dönemlerde veya bazı özel nedenlerle işçinin disiplinli ve iyi çalışmasını ödüllendirmek ve bu şekilde çalışmaya özendirmek amacı ile verilir⁴⁴.

Nakit olarak ödenmesi koşulu ile kira, giyecek, yakacak, taşıt, tabi afet, askerlik ve ısıtma yardımlarının yanı sıra yılbaşı parası, kreş parası, izin harçlığı, bayram ve yılbaşı ikramiyeleri, 2448 sayılı Kanun gereğince ödenen ikramiye, jübile ikramiyesi, işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve aylık toplamı asgari ücretin % 30'unu aşan özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payı tutarları ile aile, çocuk zammı ve yemek bedellerinin sigorta priminden istisna edilen tutarı aşan tutarları, bu kapsamda sayılabilir⁴⁵. Hayat sigortası primleri⁴⁶ ile sigortalılara verilen altın bedelleri de bu kapsamda prime tabidir⁴⁷.

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi, “(b) bendinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılırsa yapılsın tüm ödemeler ile aynı yardım yerine geçmek üzere yapılan nakdi ödemeler prime esas kazanca tabi tutulur. Diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnalar bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınmaz.”, şeklinde olup, diğer kanunlardaki muafiyet ve istisnaların dikkate alınmayacağı düzenlenmiştir⁴⁸. Nitekim bu doğrultuda Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin onuncu fıkrası ile sigortalılara yakacak, temizlik, aydınlatma ve benzeri nitelikteki giderleri ya da tahsil veya mesken yardımı gibi kanunda ismen sayılmayan nedenlerle yapılan ödemelerin, ödemenin yapıldığı aydaki prime esas kazanca dâhil edilmesi, 6772 sayılı Kanun⁴⁹ gereğince ödenmekte olan ikramiyeler ile ilave tediyelemelerin prime tabi tutulması⁵⁰ ile 4857 sayılı Kanununun 61.

⁴³ Özdamar, s.316.

⁴⁴ Sümer, Haluk Hadi. *İş Hukuku*, 26. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s.78.

⁴⁵ Ücret dışındaki ödemeler için bkz. “Aylık Prim ve Hizmet Belgesinde “Hak Edilen Ücret ve “Prim, İkramiye ve Bu Nitelikteki İstihkak’ın Ayrı Gösterilmesine İlişkin Açıklama”, konulu SGK Duyurusu, https://ebildirge.sgk.gov.tr/WPEB/jsp/duyuru/20100810_1138KRM.htm, Erişim Tarihi 15.04.2023.

⁴⁶ “İşverence karşılanan özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payı dışındaki diğer şahıs sigortası (hayat, kaza, vs.) primlerinin ise tamamının sigorta primine kesintisine tabi tutulması gerekmektedir. Ayrıca personelin özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payı eşini ve küçük çocuklarını kapsayacak şekilde doğrudan işveren tarafından yaptırılması halinde bu istisna kapsamına girmemektedir. Sigortalının eş ve çocukları için ödenen özel sağlık sigortası ve bireysel emeklilik işveren katkı payından SGK primi de kesilecektir. Ayrıca hayat sigortasından da, işveren katkı payı varsa SGK primi kesilecektir. Diğer bir deyişle personelin eş ve çocuklarının özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik primlerine ve hayat sigortası primlerine yapılan işveren katkı payından SGK primi kesilecektir.” Işıklı, İbrahim. *Özel Sigorta Primi Ödeyen İşverenler SGK Primi De Ödüyor*. Dünya Gazetesi, (23.11.2011), <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ozel-sigorta-primi-odeyen-isverenler-sgk-primi-de-oduyor/11547> (Erişim Tarihi: 15.01.2023).

⁴⁷ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2020/20 sayılı Genelgesi, s.91.

⁴⁸ Korkusuz/Uğur, s.182-183; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.248; Özdamar, s.319; Sümer, s.113; Tuncay/Ekmekçi, s.180; Sözer, s.212.

⁴⁹RG 11.07.1956/9355. Kanununun tam adı, “Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması ve 6452 Sayılı Kanunla 6212 Sayılı Kanununun 2 nci Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun”, şeklindedir.

⁵⁰ 6772 sayılı Kanununun 4. maddesinin ikinci fıkrasında, bu tediyelemelerden çeşitli işçi sigortalarının gereğince primler kesilmeyeceği düzenlenmiştir. Ancak 5510 sayılı Kanununun yürürlüğe girmesi ile ilave tediyelemelerden de sigorta primi kesilmesi gerektiğinden, 01.10.2008 tarihinden sonrası için ilave tediyelemelerden sigorta primi kesilmektedir. Konu

maddesindeki istisnai hüküm üzerinde durulmaksızın hak kazanıldığı halde kullanılmayan yıllık izin süresi için ödenecek ücretlerden kısa vadeli sigorta kolları primi kesilmesi öngörülmüştür⁵¹.

C. Kısmen Prime Esas Alınacak Kazançlar

Bazı kazançlar, kısmen sigorta primine dâhildir. Bu kazançlar, sigorta primine esas olmayan kazançlar ile birlikte Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “*Kurumca tutarları yıllar itibarıyla belirlenecek yemek, çocuk ve aile zamları, işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve aylık toplamı asgari ücretin % 30’unu geçmeyen özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payları tutarları,*”, olarak sayılmaktadır.

Bazı büyük şirketler, çalışanlarını, özel sigorta ile çalışma ve özel yaşamın risklerine karşı koruma altına almaktadır. Ek güvence kapsamında, özel sigortanın yanı sıra bireysel emeklilik de bulunmaktadır⁵². Sigortalı adına ay içinde özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payı adı altında işveren tarafından yapılan ödemeler toplamının aylık asgari ücretin % 30’u dışında kalan tutar ise ödendiği ayın prime esas kazancına dâhil edilir.

Sigortalının özel sağlık sigortası ve bireysel emeklilik katkı payının ödendiği aydaki prime esas kazancının, Kanunun 82. maddesine istinaden belirlenen prime esas kazanç üst sınırının üzerinde olması halinde, söz konusu özel sağlık sigortası ve bireysel emeklilik katkı payları, takip eden iki ayda üst sınır aşılmamak kaydıyla sigortalının prime esas kazancına dâhil edilir. Sigortalı adına işveren tarafından yalnızca özel sağlık sigortası primi veya yalnızca bireysel emeklilik katkı payı ödenmiş olması durumunda, prime esas kazançta dâhil edilecek tutar, ödenen özel sağlık sigortası primi veya bireysel emeklilik katkı payı üzerinden % 30 oranındaki istisna tutarının düşülmesi suretiyle hesaplanacağı, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin sekizinci fıkrasında düzenlenmiştir.

Yemek bedeli, çocuk ve aile zamlarının, kısmen prime esas kazanç hesabından muaf tutulması ile uygulama, ilk kez 4958 sayılı Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu⁵³ ile 01.01.2004 tarihinden sonra uygulanmak üzere sosyal sigorta hukukumuzda girmiştir⁵⁴.

hakkında bkz. Mülâyim, Baki Oğuz. “Kalkınma Ajanslarında 6772 Sayılı Kanun Kapsamında İlave Tediye Uygulaması” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.1, 2018, s.293-319; Bostancı, Yalçın. “6772 sayılı Kanun Uygulaması Kapsamında Kalkınma Ajansları Personelinin Durumunun Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, S.99, 2012, s.7-21; Uşan, M. Fatih. “5510 Sayılı Kanun Karşısında İlave Tediyelede Sosyal Sigorta Primi Kesilemeyeceğine İlişkin Kuralın Yürürlükte Olduğu Söylenebilir Mi?”, *MESS Sicil Dergisi*, Mart, 2010, s.253-259; Akyiğit, Ercan. “İlave Tediye ve Sosyal Sigorta Primi Kesilmesi”, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, C.23, S.2-3, Kasım 2010-Şubat 2011, s.70-94; Özdemir, Cumhuriyet Sinan. “Tazminat Niteliğindeki İşçi Alacaklarında Zamanaşımı”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.122, 2014, s.193-203.

⁵¹ Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin onuncu fıkrası gereğince 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması ve 6452 sayılı Kanunla 6212 Sayılı Kanunun İkinci Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanuna istinaden ödenmekte olan ikramiyeler ile ilave tediyelede prime tabi tutulur.

⁵² Sözer, s.210. Ayrıca konu hakkında bkz. Bedir, Gökhan. “İşverenler Tarafından Özel Sağlık Sigortasına Ödenen Primler Sigorta Primi Esas Kazancına Dahil Edilir Mi?”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.136, 2016, s.303-308.

⁵³ RG., 06.08.2003/25191.

⁵⁴ Alper, s.167.

İşyerinde veya müstemilatında yemek verilmemesi şartıyla yemek bedeli adı altında sigortalılara veya sigortalılar için üçüncü kişilere yapılan her türlü ödemelerin, günlük asgari ücretin, Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulu tarafından belirlenen oranının fiilen çalışılan gün sayısı ile çarpılması sonucunda bulunacak tutarının prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmayacağı, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin yedinci fıkrasının (a) bendinde düzenlenmiştir. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2022/22 sayılı Genelgesi⁵⁵ ile Kurum Yönetim Kurulu tarafından alınan 17.11.2022 tarihli ve 2022/323 sayılı Karar gereğince yemek bedeli adı altında sigortalılara veya sigortalılar için üçüncü kişilere yapılan her türlü ödemelerin, günlük brüt asgari ücretin % 23,65'inin prime esas kazançtan istisna tutulmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda sigortalılar için üçüncü kişilere yemek kuponu, yemek kartı, yemek çeki vb. araçlarla fatura karşılığı yemek bedeli ödenmesi halinde günlük brüt asgari ücretin % 23,65'inin fiilen çalışılan gün sayısı ile çarpılması sonucunda bulunacak tutar için de aynı durum söz konusudur.

Çocuk zammı, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin yedinci fıkrasının (b) bendinde düzenlenmektedir. Buna göre sigortalının iş sözleşmesinin devam etmesi şartıyla ve fiilen çalışmasının olup olmadığı üzerinde durulmaksızın, sigortalı veya isteğe bağlı sigortalı sayılmayan, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olan çocuklarından on sekiz yaşını, lise ve dengi öğrenim veya 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda⁵⁶ belirtilen aday çırak, çırak ya da işletmelerde meslekî eğitim görmesi halinde yirmi yaşını, yükseköğrenim görmesi halinde yirmi beş yaşını doldurmamış ve evli olmayan çocukları ile yaşına bakılmaksızın Kanuna göre malûl olduğu tespit edilen evli olmayan çocuklarından en fazla iki çocuk için çocuk zammı adı altında sigortalılara yapılan ödemelerin, çocuk başına aylık asgari ücretin % 2'si prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmaz⁵⁷.

Aile zammı adı altında yapılacak ödemelerin, sigortalının iş sözleşmesinin devam etmesi şartıyla fiilen çalışmasının olup olmadığı üzerinde durulmaksızın, sigortalının eşinin Kanuna tabi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmaması ve Kurumdan gelir veyahut aylık almaması durumunda, aylık asgari ücretin % 10'u tutarının, prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmayacağı ise Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin yedinci fıkrasının (c) bendinde düzenlenmiştir⁵⁸.

Ayrıca 7420 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun⁵⁹ geçici 1. maddesi ile işverenler tarafından çalışanlara elektrik, doğalgaz ve diğer ısınma giderlerine karşılık olmak üzere Kanunun yayım tarihinden 03.06.2023 tarihi dâhil olmak üzere bu tarihe kadar mevcut ücretlerine, prime

⁵⁵Genelge için bkz. <https://kms.kaysis.gov.tr> (Erişim Tarihi 15.01.2023).

⁵⁶ RG., 19.06.1986/19139.

⁵⁷ 657 sayılı Kanunun 4. maddesinin mülga (C) fıkrası kapsamında çalışan sigortalıların aynı şartları haiz her bir çocuğu için ise % 4'ü oranındaki tutarı, prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmaz.

⁵⁸ 657 sayılı Kanunun 4. maddesinin mülga (C) fıkrası kapsamında çalışan sigortalıların aynı şartları haiz eşi için ise % 20'si oranındaki tutarı, prime esas kazançların hesaplanmasında dikkate alınmaz.

⁵⁹ RG., 09.11.2022/32008.

esas kazançlarına ilave olarak yapılan aylık 1.000,00 Türk lirasını aşmayan ödemeler, prime esas kazançta dâhil edilmemektedir.

D. Prime Esas Alınmayan Kazançlar

Sigorta primine esas kazançta dâhil edilmeyen kazançlar, Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde sayılmaktadır. Bu kazançlar, “*Aynı yardımlar ve ölüm, doğum ve evlenme yardımları, görev yollukları, seyyar görev tazminatı, kıdem tazminatı, iş sonu tazminatı veya kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödeme, keşif ücreti, ihbar ve kasa tazminatları*”, olarak kanunda sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Buna göre aynı yardımlar ve ölüm, doğum ve evlenme yardımları, görev yollukları, seyyar görev tazminatı, kıdem tazminatı, iş sonu tazminatı veya kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödeme, keşif ücreti, ihbar ve kasa tazminatları prime esas kazançta dâhil edilmez⁶⁰. Prime esas kazançta dâhil olmayan bu ödemeler, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin dokuzuncu fıkrasında da aynı şekilde sayılmıştır. Alışveriş veya hediye çeki de bu kapsamda yer alır⁶¹. Bu istisnalar dışında, her ne adla yapılırsa yapılsın tüm ödemeler ile aynı yardım yerine geçmek üzere yapılan nakdi ödemelerin prime esas kazançta tabi tutulacağı, Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde düzenlenmiştir.

5510 sayılı Kanunda ya da yönetmelikte belirtilmemekle birlikte ücret niteliğinde olmadığından, kötüniet tazminatından sigorta primi kesilmez⁶². Eşit davranma borcuna aykırılık tazminatı ile sendikal tazminat da prime tabi tutulmaz. İşe iade davasında feshin hükmedilen iş güvencesi tazminatı da ücret niteliğinde olmadığından, prime esas kazanç matrahına dâhil edilmez⁶³. Nitekim bu husus, 2020/20 sayılı İşveren İşlemleri Genelgesinde⁶⁴ “*1.3- Hizmet akdinin feshinin geçersizliği halinde yapılacak ödemeler*” başlığı altında işçiyi başvurusu halinde bir ay içinde işe başlatmayan işveren tarafından işçiye ödenen ve mahkeme veya özel hakem tarafından belirlenen en az dört, en çok sekiz aylık ücreti tutarındaki tazminatın, niteliği itibariyle ücret sayılabilecek bir kazanç durumunda olmaması ve işe başlatılmayan sigortalının sigortalılık niteliğinin de kalmaması nedeniyle iş güvencesi tazminat tutarının prime tabi tutulamayacağı ifade edilmektedir⁶⁵.

4857 sayılı İş Kanununun 41. maddesinin dördüncü ve beşinci fıkrası, “*Fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma yapan işçi isterse, bu çalışmalar karşılığı zamlı ücret yerine, fazla çalıştığı her saat karşılığında bir saat otuz dakikayı, fazla sürelerle çalıştığı her saat karşılığında bir saat onbeş dakikayı serbest zaman olarak kullanabilir. İşçi hak ettiği serbest zamanı altı ay zarfında, çalışma süreleri içinde ve ücretinde bir kesinti olmadan kullanır*”, şeklindedir. Düzenleme gereğince işçinin serbest zaman kullanması durumunda, fazla çalışma ücreti ödenmediğinden,

⁶⁰ Ölüm tazminatı hakkında bkz. Çakır, Erdem Utku. “Vergisel Boyutuyla Ölüm Tazminatı”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 2022, s.16-40.

⁶¹ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2020/20 sayılı Genelgesi, s.92.

⁶² Sümer, s.113; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.250; Sözer, s.213.

⁶³ Sümer, s.113; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.251; Sözer, s.213; Şakar, s.144.

⁶⁴ Genelge için bkz. <https://kms.kaysis.gov.tr> (Erişim Tarihi 15.01.2023).

⁶⁵ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2020/20 sayılı Genelgesi, s.81.

prim kesintisi yapılmaz. Ancak bu durumda işçinin serbest kullandığı ayda da işçinin serbest zaman kullanması nedeni ile herhangi bir prim kesintisi yapılmaz⁶⁶.

Kanunda prime esas olmayan kazançlar, sınırlı şekilde sayılmış ve diğer kanunlardaki muafiyet ve istisnaların bağlayıcı olmadığı belirtilerek, bütün ödemelerden prim alma anlayışı esas alınmıştır⁶⁷.

II. ÜCRETLER VE ÜCRET DIŞINDAKİ ÖDEMELERİN SİGORTA PRİMİNE TABİ TUTULMASI

A. Ücretler

1. Genel Olarak

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin bir numaralı alt bendi gereğince prime esas kazançların hesabında, “*hak edilen ücretlerin brüt toplamı*” esas alınmaktadır⁶⁸. Kanunun 80. maddenin birinci fıkrasının (d) bendi, “*Ücretler hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur*”, düzenlemesi gereğince ücretler, hak edilen ay esas alınmak sureti ile prime tabi tutulur. Ücretlerin, hak edildiği ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi için hak edilmesi yeterli olup, ödenip ödenmediğine bakılmaz⁶⁹. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin iki fıkrasının (a) bendinde de aynı hususa işaret edilmektedir. Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bent gereğince, “*İdare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince yukarıdaki (1) ve (2) numaralı alt bentlerde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin*”, brüt toplamı esas alınmaktadır.

⁶⁶ “Buna göre, fazla çalışma veya fazla sürelerle çalışma yapan bir işçinin bu çalışmalar karşılığı zamlı ücret yerine, çalıştığı sürelerle karşılık gelen sürenin kanunda öngörüldüğü şekilde serbest zaman izni olarak kullandırılması halinde işçiye talebi doğrultusunda fazla çalışma karşılığı ücret ödemesi yapılmayacağından (aksi Kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarınca, fiilen yapılan denetimler sonucunda veya işyeri kayıtlarından yapılan tespitlerden ya da kamu idarelerinin denetim elemanlarınca kendi mevzuatı gereğince yapacakları soruşturma, denetim ve incelemeler neticesinde veya kamu kurum ve kuruluşları ile bankalar tarafından düzenlenen belge veya alınan bilgilerden anlaşılmadığı sürece) sigortalının fazla çalışma yaptığı ilgili ayın sigorta prime esas kazancına dahil edilmemesi gerekmekte olup, buna mukabil olarak işin veya işyerinin gereklerine uygun olarak işverence serbest zaman izni kullanılmasına karar verilen aydaki sigortalı ücretinden serbest zaman izni nedeniyle kesinti yapılmaksızın tam ücret üzerinden Kurumumuza bildirim yapılmasının, Ancak, zamlı ücret yerine sigortalı tarafından yazılı olarak talep edilen serbest zamanın kısmen veya tamamen işverence altı ay içinde kullandırılmaması halinde bu defa işveren bu süreye denk gelen fazla çalışmalarını karşılığı ücretin sigortalıya ödenmesi gündeme geldiğinden, bu durumda ücretin hak edildiği ayın kazancına, başka bir ifadeyle fazla çalışma yapılan ilgili ayın sigorta prime esas kazancına dahil edilmek suretiyle prime tabi tutulmasının, Uygun olacağı değerlendirilmektedir.” Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğünün, 70467665-202.99-E.8246613 sayılı, “Serbest Zaman” konulu ve 30.05.2019 tarihli yazısı.

⁶⁷ Yılmaz, s.451.

⁶⁸ Avans ise hak edilmiş bir ücret niteliğinde olmadığından ödendiği dönemde sigorta prime tabi tutulmaz. Ancak avansın mahsup edilmesi halinde hak edilen ücret tutarı üzerinden prim hesaplanması gerekmektedir. Konu hakkında bkz. Kurt, Resul. *Ücret avansında vergi ve SGK primi nasıl olmalı?*, Dünya Gazetesi, (19.12.2019), <https://www.star.com.tr/yazar/ucrer-avansinda-vergi-ve-sgk-primi-odemeleri-nasil-olmalı-yazi-1501412/>, (Erişim Tarihi: 15.01.2023).

⁶⁹ Şakar, s.142; Yılmaz, s.464; Sümer, s.109; Özdamar, s.316; Tuncay/Ekmekçi, s.176; Güzel/Okur/Caniklioglu, s.236; Uşan, 2009, s.135; Alper, s.166.

İş sözleşmesi, herhangi bir nedenle sona erdiğinde, işçinin hak kazanıp da kullanmadığı yıllık izin sürelerine ait ücretinin, sözleşmenin sona erdiği tarihteki ücreti üzerinden kendisine veya hak sahiplerine ödenmesi, 4857 sayılı İş Kanununun 59. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi gereğince sigortalıların hak kazanıp da kullanmadıkları yıllık izin sürelerine ait ücretlerin iş sözleşmesinin feshinden sonra ödenmesi halinde, 4857 sayılı Kanunun 59. maddesine göre iş sözleşmesinin feshedildiği tarihte bu ücrete hak kazanılmasından dolayı, kullanılmayan yıllık ücretli izin ücretine dair ödeme, iş sözleşmesinin feshedildiği ayın prime esas kazancına dâhil edilir. Bu doğrultuda iş sözleşmesi sona erdiği için kullanmadığı izinlerin karşılığında işçiye yapılan ödemeler, iş sözleşmesinin sona erdiği ayın ücretine eklenerek prime esas kazançta dâhil edilir⁷⁰. Yönetmeliğin 97. maddesinin onuncu fıkrasında da aynı doğrultuda 4857 sayılı Kanunun 61. maddesindeki istisnai hüküm üzerinde durulmaksızın, hak kazanıldığı halde kullanılmayan yıllık izin süresi için ödenecek ücretlerinden, kısa vadeli sigorta kolları primi kesilmesi de düzenlenmiştir⁷¹.

Toplu iş sözleşmesi gereğince yapılan ücret ödemelerine ilişkin bir düzenleme, Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer almamaktadır. Ancak bu kapsamda bir düzenleme, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin iki numaralı bendinin (c) alt bendinde yer almaktadır. Düzenleme, “*Toplu iş sözleşmeleri uyarınca veya kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan ve toplu iş sözleşmesi dışında kalan personel ile toplu iş sözleşmesine tabi olmakla birlikte sendikalara üye olmamaları nedeniyle özel sektöre ait işyerlerinde sözleşme kapsamında bulunmayan personele geriye yönelik olarak ücret farkı ödenmesine karar verilmesi halinde, söz konusu ücret farkları, ilişkin oldukları ayların*”, kazancına dâhil edilerek prime tabi tutulur. Diğer bir deyişle toplu iş sözleşmeleri ile geriye yönelik olarak ödeme yapılması durumunda, geçmişe yönelik ödemesi yapılan ücret farkları da ilişkin oldukları ayın kazancı olarak kabul edilir⁷².

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin ikinci fıkrasının (ç) bendinde ise “*Toplu iş sözleşmesi hükümlerinin uygulandığı işyerlerinde, bir aydan fazla istirahat alan sigortalılara, Kurumca ödenen geçici iş göremezlik ödeneğinin yanı sıra işverenlerce de toplu iş sözleşmelerine dayanılarak istirahatli bulunan süre için ayrıca ücret ödenmesi durumunda, bu ücretler istirahatli bulunulan ayların*”, kazancına dâhil edilerek prime tabi tutulması düzenlenmiştir.

⁷⁰ Sözer, s.211-212; Sümer, s.110; Şakar, s.142.

⁷¹ 4857 sayılı İş Kanununun “*Sigorta primleri*” başlıklı 61. maddesinde sigortalılara yıllık ücretli izin süresi için ödenecek ücretler üzerinden iş kazaları ile meslek hastalıkları primleri hariç, diğer sigorta primlerinin, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunundaki esaslar çerçevesinde işçi ve işverenler yönünden ödenmesine devam olunması düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanunun 61. maddesinde ise yıllık ücretli izin ücretinden iş kazası ve meslek hastalığı sigortası hariç, diğer sigorta kollarından prim kesilmesi öngörülmektedir. Ancak iş kazası ve meslek hastalığı sigortası, hastalık ve analık sigortası ile beraber kısa vadeli sigorta kolları içerisinde prime tabi tutulduğundan, bu düzenlemeler birbirleri ile çelişmektedir. Konu hakkında bkz. Sözer, s.208; Kayırgan, Hasan. “Yargı Kararları Işığında Yıllık Ücretli İzin Hakkı”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 2021, s.592.

⁷² Şakar, s.142; Sözer, s.212; Sümer, s.110; Tuncay/Ekmekçi, s.176; Güzel/Okur/Caniklioğlu, s.241; Uşan, Sosyal Güvenlik, s.135; Alper, s.166.

2. Yargı Kararları Gereğince Ödenen Ücretler

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi, “*ücretler hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur*”, şeklindedir. Ücretlerde, hak edilen ay esastır. Ücret dışındaki ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dâhil edilir ve ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir.

Ancak Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenleri, kamu idareleri⁷³ veya yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin, iş sözleşmesinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, 82. madde hükmü de dikkate alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dâhil edilmesi düzenlenirken yargı kararları gereğince ödenen ücretlere yönelik bir düzenleme yer almamaktadır.

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bendinde prime esas kazancın belirlenmesinde idare veya yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince maddenin bir ve iki numaralı alt bentlerinde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin, brüt toplamının esas alınması öngörülmektedir. Kanımızca bu düzenlemeden anlaşılması gereken, idare ve yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince yapılacak ödemelerde, ücret ya da ücret dışında bir ödeme olmasına bakılmaksızın ödemelerin yapıldığı ayın esas alınmasıdır.

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bendindeki düzenlemeye karşın Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde konu, farklı bir şekilde düzenlenmiştir. Yönetmeliğin 97. maddesinin altıncı fıkrasında idari yargı tarafından verilen kararlar gereğince sigortalılara fiilen çalışmadıkları süreler için ücret ve benzeri nitelikte ödeme yapılması halinde, ücretlerin ilişkin olduğu aylara mal edilmesi, ücret dışındaki diğer ödemelerin ise ödendiği ayın kazancına dâhil edilmek suretiyle prime tabi tutulması öngörülmektedir. Aynı doğrultuda bir düzenleme, Yönetmeliğin 97. maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendinde de yer almaktadır. Buna göre kamu kurumlarında Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında çalışan sigortalılar için mahkeme kararları veya idare tarafından verilen kararlar gereğince geriye yönelik ücret ödenmesi halinde, bu ücretlerin ilişkin oldukları ayların prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Yönetmelikte kamu kurumlarında çalışanlar açısından adli ya da idari yargı ayrımı da yapılmamıştır. Ancak yönetmelik ile kanuna aykırı düzenleme yapılması düşünülemez. Bununla birlikte şahsi görüşümüz, iş sözleşmesinin devam

⁷³ 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bendinde “idare” ifadesi kullanılmakta iken Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) alt bendinde “kamu idareleri” ifadesi kullanılmaktadır. Kamu idaresi, Kanunun 3. maddesinin birinci fıkrasının yirmi bir numaralı bendinde “10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen kamu idareleri ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı idare, ortaklık, müessese ve işletmeleri ve yukarıda belirtilenlerin ödenmiş sermayesinin % 50’sinden fazlasına sahip oldukları ortaklık ve işletmelerden Türk Ticaret Kanununa tabi olmayanlarla özel kanunlarına göre personel çalıştıran diğer kamu kurumlarını”, ifade edecek şekilde kullanılmaktadır.

etmesi, sona ermesi ya da askıda olması ayrımı yapılmaksızın, idare ve yargı kararları gereğince ödenen ücretlerin hak edildiği ayların prime esas kazancına dâhil edilmesidir⁷⁴. Bu doğrultuda yasal bir değişiklik yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

İşe iade davası sonrasında işçi tarafından boşta geçen süreye ilişkin ücrete hak kazanılması durumu, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin beşinci fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre 4857 sayılı İş Kanununun 21. maddesinin üçüncü fıkrasında işçinin iş iadesi için kesinleşen mahkeme veya özel hakem kararının kendisine tebliğinden itibaren on iş günü içinde işe başlamak üzere başvurmuş olması kaydıyla, işe başlatılın veya başlatılmasın, çalıştırılmayan süre için ödenen en çok dört aya kadar ücret ve diğer haklar, iş sözleşmesinin feshedildiği aydan başlanılarak, ilgili ayların prime esas kazançlarına dâhil edilerek, işsizlik sigortası primi de dâhil olmak üzere tüm sigorta kollarına ait primler kesilir ve bu süre hizmet süresi olarak sayılır. İşçi işe başlatıldığında bildirim süresine ait ihbar ücreti ile kıdem tazminatının peşin olarak ödenmesi halinde bu ödeme işçiye ödenecek en çok dört aya kadar olan ücret ve diğer alacaklarından mahsup edilir. Kanunun 80. maddesi uyarınca bildirim süresine ait ihbar ücret ile kıdem tazminatının prime tabi tutulmaması nedeniyle işçiye işe başlatılması halinde ödenecek en çok dört aya kadar olan ücret ve diğer hakları mahsup edilmemiş haliyle prime tabi tutulur ve bu süreler, prim ödeme gün sayısından sayılır. Bu düzenlemeyi de hâlihazırdaki hali ile Kanuna aykırı bulmaktayız. Zira bu durumda da yargı kararı gereğince yapılan bir ödeme söz konusudur.

Ancak Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bendinde idare ve yargı mercileri tarafından verilen karar gereğince aynı maddenin bir ve iki numaralı alt bentlerde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin brüt toplamının prime esas kazanç esas alınması öngörülmekte iken, düzenlemede toplu iş sözleşmesi ile yapılan ödemeler sayılmamıştır. Bu doğrultuda toplu iş sözleşmesi ile yapılan ödemelerin, hak edilen ayların prime esas kazancına dâhil edilmesine yönelik yönetmelik düzenlemesi, kanımızca kanuna aykırı bir nitelikte taşımaz.

Sosyal Güvenlik Kurumunun sigorta primleri ile ilgili olarak şikâyet edildiği bir olayda, Kamu Denetçiliği Kurumu, 2015/4085 şikâyet numaralı dosyada, 03.02.2016 tarihli kararı ile Kurumun 2014-79 sayılı ve genel yazı mahiyetinde olan e-postasına⁷⁵ dayanılarak ücret

⁷⁴ Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) alt bendinin yanlış yorumlandığına dair bir karşı oy yazısında “16.Diğer taraftan 5510 sayılı kanunun 801.d maddesindeki son aya mal etme uygulaması, yanlış bir yorumla yapılmaktadır. Zira maddeye göre “Toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenlerince veya kamu idareleri veya yargı mercilerince verilen kararlara istinaden, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin hizmet akdinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, 82 nci madde hükmü de nazara alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dahil edilir”. Görüldüğü gibi son aya mal edilecek ödeme, ücret dışındaki ödemedir. Oysa burada karar altına alınan ücret olduğuna göre son aya değil, tüm hizmet süresine mal edilmesi gerekecektir.” şeklinde görüş belirtilmektedir. Y.10.HD, 04.10.2021, E. 2021/7772, K. 2021/11456 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

⁷⁵ Sosyal Güvenlik Kurumu Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü İşverenler Prim Daire Başkanlığının 2014-79 sayılı elektronik postası, işçilik alacaklarına ilişkin davalara yöneliktir. Buna göre özel sektör işverenleri tarafından sigortalı bildirim yapıldığı halde, kazançlarının eksik ödendiğini ileri süren sigortalılar tarafından, işverenleri aleyhine açılan alacak davalarında, yargı kararı ile alacak tutarına ilişkin kararların verilmiş olması, ancak sigortalılık hizmetinin kazandırılmasına ilişkin bir hükmün bulunmaması kaydıyla, alacak davalarına ilişkin mahkeme kararlarının, prime esas kazanç tabi olan ücret ve ücret dışı alacaklar yönünden işleme alınması gerektiği açıklanmaktadır. Yargı kararlarında, alacak davasına konu olan dönemlerde, sigortalılık bildirimünün bulunmadığının anlaşılması durumunda,

niteliğindeki alacaklarda, yargı kararında bu alacakların hak edildiği aylar, ayrı ayrı belirtilmediği durumlarda, bu bilgi temin edildiğinde, bu doğrultuda işlem yapılması, aksi durumda ise 5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi düzenlemesi kıyasen uygulanmak suretiyle alacak tutarının, ücret veya ücret dışı nitelikte olup olmadığı üzerinde durulmaksızın, davaya konu olan döneme ait sigortalılık bildirimini yapılan son ayın kazancına ilave edilerek, işleme alınması gereğine işaret edilmektedir⁷⁶.

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü'nün 2020/20 sayılı İşveren İşlemleri Genelgesinde konu ayrıntıları ile düzenlenmektedir⁷⁷. Genelgede, işverenlere karşı açılacak alacak davaları sonucunda yapılması gerekenler, ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır. Buna göre dava konusu sürelerde, davacı kişinin sigortalılık bildirimini bulunmadığının tespiti halinde, işverenlerden aylık prim ve hizmet belgesi istenmemekte veya bu belgeler, Kurum tarafından resen düzenlenmemektedir. Ancak ilgili dönem veya dönemler için karar verilen alacak tutarları, alacak davasına konu olan kişiler arasında bir çalışma ilişkisinin bulunabileceğine karine oluşturduğundan, gerekli incelemenin yapılması amacıyla konu,

alacak tutarları için herhangi bir işlem yapılmaması gerektiği belirtilmektedir. Ücret alacaklarında, hak edilen ayların ayrı ayrı belirlenememesi durumunda, bu durumun aydınlatılması için gerekli bilgilerin yargıdan istenilmesi (örneğin bilirkişi raporu), aksi durumda ise ücret niteliğinde olmayan kazançlarda olduğu gibi yapılan ödemenin, davaya konu olan döneme ait sigortalılık bildirimini yapılan son ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ücret alacağı niteliğinde olan fazla çalışmanın, ilgili olduğu aylara mal edilmesi uygulamasına devam edilmesi gerektiği de yazıda belirtilmiştir. Ücret niteliğinde olmayan kazançlarda ise davaya konu olan döneme ait sigortalılık bildirimini yapılan son ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Yazıda ayrıca Kuruma eksik bildirim yapıldığı mahkeme kararı ile tespit edilen sigortalılara ilişkin prime esas kazançta ait prim belgelerinin bir aylık süre içinde düzenlenerek Kuruma verilmesine ilişkin yazı, işverenlere tebliğ edilmesi, işverenler tarafından söz konusu belgelerin bir aylık süre içinde Kuruma verilmemesi halinde, bir aylık sürenin bitiminden sonra ilgili belgeler, Kurum ünitesi tarafından resen düzenlenmesi, işveren tarafından tebliğin alındığı tarihten itibaren bir aylık süre içinde itirazda bulunulması halinde itirazın, Prim Tahakkuk İtiraz Komisyonu tarafından değerlendirilmesi hususları da belirtilmektedir. 2014-97 sayılı elektronik postayı paylaşan Konya Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü vekili meslektaşım Av. Yıldız Baran'a teşekkür ederim. Ayrıca konu hakkında bkz. Kurt, Resul. *Alacak davasıyla emekli maaşı artar mı?*, Dünya Gazetesi, (06.03.2015), <https://www.dunya.com/kose-yazisi/alacak-davasiyla-emekli-maasi-artar-mi/23164>, (Erişim Tarihi: 15.01.2023).

⁷⁶ “31. Yukarıdan bu yana anlatılanlar ışığında Mahkeme kararı incelendiğinde; tazminat davasının bahse konu çalışma döneminin son ayında yapılan çalışmadan doğan alacaklara yönelik açıldığı, bu doğrultuda bilirkişi marifetiyle tespit edilen ücretin Mahkemece son aya/Aralık ayına yönelik brüt alacağın hesaplanmasında kullanıldığı, Mahkemece ay be ay hangi dönemler için ne kadar ücret niteliğinde alacak tutarı belirlendiğini gösterir bir belirleme yapılmadığı gibi hüküm de tesis edilmediği, bununla birlikte davalı işverenlikte çalışılan 10 ayda ücretin fahiş miktarda değişmesi ihtimali hayatın olağan akışına aykırı olsa da, bu tür ihtilaflı bir niteliği haiz ücreti tespit etme görevinin Mahkemelere ait olduğu açık olduğundan, aksi yöndeki bir uygulamanın ise keyfiliğe sebep olma riski taşıdığından, idarece Aralık ayı dışında kalan çalışma dönemi için kıyasen mahkeme kararında hüküm altına alınan ücret üzerinden prime esas kazancın güncellemesi yönündeki talebin reddi, 5510 sayılı Kanununun 80 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine ve uygulamayı gösterir 2014-79 sayılı yazıya uygun olduğundan, idarece tesis edilen işlemlerde hukuka aykırılık tespit edilememiştir. Mahkeme kararının fazla mesai alacaklarına dair kısmı doğrultusunda SGK tarafından gerekli güncellemelerin ay be ay yapıldığı hizmet dökümünden anlaşılacakla birlikte, çalıştığı süre içinde şikayetçinin aldığı ücret ve ödenen prime ilişkin SGK'ya itirazının bulunmadığı, gerek SGK'nın web-sitesinden gerekse de bordrosundan her zaman bu hususu öğrenilebildiği, maaşının asgari ücretten gösterilmediğini bilmiyor olmasının bu sebeplerden mümkün olmadığı da gözetilerek hakkaniyete de aykırılık tespit edilmemiştir...” Kamu Denetçiliği Kurumu, 03.02.2016, Şikayet No.2015/4085, s.403-404. Karar için bkz. <https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/calisma-ve-sosyal-guvenlik-3/mobile/index.html> (Erişim Tarihi:15.01.2023).

⁷⁷ Genelge için bkz. <https://kms.kaysis.gov.tr> (Erişim Tarihi:15.01.2023).

Kurumun denetim ve kontrolle görevli memurlarına havale edilerek düzenlenecek rapora göre işlem yapılması öngörülmektedir

Alacak davasına konu olan dönemlerde, işverenler tarafından sigortalı bildirimlerinin yapıldığı durumlarda, kazançlarının eksik ödendiğini ileri süren sigortalılar tarafından işverenleri aleyhine açılan ve mahkemeler tarafından kabul edilen davalarda hükmedilen alacaklar, prime esas kazanca tabi olan ücret ve ücret dışı alacaklar olarak ikiye ayırım yapılmak sureti ile yapılması gereken işlemler anlatılmaktadır.

Alacak davasına konu olan kazançların ücret olması halinde, mahkeme kararındaki ücret alacaklarının ilgili olduğu dönemlerin belirli olduğu durumlarda, bu kazançların ilgili aylara mal edilmesi; aksi durumda ise mahkemeden konu hakkında bilgi alınması, söz konusu ücret alacaklarının ilgili olduğu dönemlerin mahkemeden temin edilmesi halinde ilgili aylara, temin edilememesi halinde ise alacak davasına konu olan dönemdeki sigortalılık bildirimi yapılan son ayın kazancına mal edilmesi öngörülmektedir. Ücret ve ücret dışı ödemelerin birlikte bildirilmesi halinde de aynı şekilde mahkemeden ücret ve ücret dışı ödemelerin, ayrı ayrı miktarları ve hangi aylara ait olduğu istenilmesi, bildirilmesi halinde ücret ve ücret dışı alacaklara uygulanan işlemler yapılacak, bildirilmemesi halinde ise ücret ve ücret dışı ödemelerin toplamı alacak davasına konu olan dönemde prime esas kazanç bildirimi yapılan en son ayın kazancına mal edilmesi öngörülmektedir⁷⁸. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin yanı sıra 2020/20 sayılı İşveren İşlemleri Genelgesi de ücretlerin prime esas kazanca dâhil edilmesi hususunda, Kanuna aykırı hükümler taşımaktadır.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi eski tarihli kararlarında iş sözleşmesi devam etmekte ise ücret alacaklarının, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi; iş sözleşmesi, daha önceki bir tarihte sona ermiş ise yapılan ödemelerin, çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiği doğrultusunda karar vermekte idi⁷⁹. Kapatılan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararları ise yapılan ödemelerin, iş sözleşmesinin devamı halinde, hangi ayın sigorta primine dâhil edileceği noktasında, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi kararlarından farklılık göstermekte idi. Daire, yargı kararı ile hükmedildiği durumlarda, iş sözleşmesinin, devamı halinde, yapılan ödemelerin, hak edilen ayların prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi gerektiği; iş

⁷⁸ Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Sigorta Primleri Genel Müdürlüğü 2020/20 sayılı Genelge, s.89,90.

⁷⁹ “Somut olayda, Mahkemece kuruma yapılan bildirimlerin asgari ücret üzerinden eksiksiz olarak gerçekleştirildiği, süre yönünden de herhangi bir eksikliğin bulunmadığı, ancak Bakırköy 5. İş Mahkemesi dosyasının kesinleşen kararına göre fesih tarihindeki ücret miktarının net 1500.00 TL, brütünün 2.095.27 TL olarak belirtildiğinden sadece son ay ücreti açısından kesin hüküm nedeni ile prime esas kazanç miktarının bu miktar olarak belirlenmesinin gerektiği, diğer hizmet süreleri açısından prime esas kazanç yönünden yazılı belge sunulmadığı, kesin hüküm dışındaki süreler yönünden davanın ispatlanamadığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne karar verildiği anlaşılmış ise de, idare veya yargı makamları tarafından belirlenen ücretlerin prim hesabına esas alınabilmesi için bu tür kazançlara hak kazanmak yeterli olmamakta, işçilik alacaklarına ilişkin taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkta mahkemece verilen karar sonrasında işçiye (sigortalıya) ödeme yapılmış olması aranmaktadır. Davacıya yapılan ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi, hizmet akdi daha önceki bir tarihte sona erdiği takdirde ise yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancında gözetilmesi gerekmektedir. Buna göre davalı tarafından davacıya, işçilik alacakları davası neticesinde ödeme yapılıp yapılmadığı belirlenerek, yapılmış ise işçilik alacağı dosyasında belirlenen ücretin son aya maledilerek prime esas kazanç olarak tespiti gerekirken, eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Y.10.HD, 03.02.2020, E. 2018/1485, K. 2020/583 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

sözleşmesinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması durumunda ise yapılan ödemelerin, çalışmanın geçtiği en son ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi gerektiği doğrultusunda karar vermişti⁸⁰.

Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu'nun 07.07.2020 tarih ve 173 sayılı Kararı ile 21. Hukuk Dairesi 02.09.2020 tarihi itibarı ile kapatıldığından, artık Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin kararları belirleyici durumdadır⁸¹.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin yakın tarihli kararlarında yargı kararı ile hükmedilen ücret niteliğindeki alacakların ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi, iş sözleşmesinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması halinde ise yapılan ödemelerin, çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancına dâhil edilmesine karar vermektedir⁸².

⁸⁰ “Somut olayda, yargı kararı (işçilik alacağı dava dosyası) ile hak kazanılan ücret ve ücret niteliğindeki kazançların prime esas kazancına mal edilmesinde 5510 sayılı Kanununun 80/d maddesi hükümleri doğrultusunda sadece hak kazanılan ücretin uyuşmazlık konusu dönem prime esas kazanç matrahına ay be ay mal edilmesi gerektiği, ücret niteliğindeki diğer kazançların ise bu kazançların ödenmesi koşuluyla ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına mal edilmesi, hizmet akdinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması karşısında ise yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği en son ayın prime esas kazanç matrahına mal edilmesi gerektiği gözetilerek bir sonuca gidilmesi gerekirken ilk derece Mahkemesince dönemler halinde hesaplama yapılarak ihtilaf konusu dönem toplam prime esas kazanç matrahının tespiti şeklinde sonuca gidilmiş olması isabetsizdir.” Y.21.HD, 26.09.2019, E. 2018/5122, K. 2019/5568 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

⁸¹ Kararın I. numaralı başlığının 2. numaralı alt başlığı ile 21.Hukuk Dairesinin 02.09.2020 tarihinden geçerli olmak üzere kapatılmasına, 28.01.2020 tarih ve 31022 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Yargıtay Büyük Genel Kurulunun 23.01.2020 tarih ve 2020/1 sayılı işbölümü kararı ile 21.Hukuk Dairesine verilen ve bu dairenin arşivinde bulunan işlerin 02.09.2020 tarihi itibarıyla 10. Hukuk Dairesine UYAP bilişim sistemi üzerinden devrine karar verilmiştir. Karar için bkz. RG., 08.07.2020/31179.

⁸² “Buna göre, maddenin 1/(b) bendinde sayılan istisnalara girmemesi koşuluyla hizmet akdi karşılığı elde edilen gelirlerden sigorta primi kesilmesi asıldır. Anılan Kanununun 3. maddesinde ücret, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara saatlik, günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak para ile ödenen ve süreklilik niteliği taşıyan brüt tutar olarak tanımlanmış, 4857 sayılı ... Kanununun 32. maddesinde de genel anlamda ücret, bir kimseye bir ... karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutar olarak tarif edilmiştir. 5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin 1. fıkrasının (a)/(1) alt bendindeki “ücretler” kavramı içine asıl ücretle birlikte fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti, ulusal bayram ve genel tatil ücretleri gibi unsurlar da girmektedir. (3) numaralı alt bend gereğince, idare veya yargı makamları tarafından belirlenen ücretlerin prim hesabına esas alınabilmesi için bu tür kazançlara hak kazanmak yeterli olmamakta, işçilik alacaklarına ilişkin taraflar arasında çıkan uyuşmazlıkta mahkemece verilen karar sonrasında işçiye (sigortalıya) ödeme yapılmış olması aranmakta, bu durumda, yargı kararı ile hak kazanılan ücret niteliğindeki kazançların primlerinin sigortalı payının infaz sırasında sigortalıya yapılan ödemeden düşülmesi işverenin Kuruma karşı prim yükümlülüğünü kaldırmadığı da dikkate alınmak suretiyle, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi, hizmet akdi daha önceki bir tarihte sona erdiği takdirde ise yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancında gözetilmesi gerekmektedir.” Yargıtay 10 HD, 2022/6533E., 2022/9093K, 15.06.2022. Aynı doğrultuda, “Yukarıdaki maddi ve hukuki olgular birlikte gözetilerek; yargı kararı ile hak kazanılan ücret niteliğindeki kazançların hak kazanıldığı dönemlerin prime esas kazançlarına dâhil edilmesi isabetsiz olup; ödenmesi koşuluyla, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi, hizmet akdinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması halinde ise, yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancında gözetilmesi mümkün olmakla, taraflar arasında kabul gören 19.04.2017 tarihli yapılan sulhe konu işçilik alacakları kapsamında ödenen olan 1.600,00 TL'nin ödendiği tarih dikkate alınarak, bu ücretin son aya ilişkin kabulü ile buna göre hüküm tesisi gereklidir.” Y.10.HD, 04.10.2021, E. 2021/4447, K. 2021/11516 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

B. Ücret Dışındaki Ödemeler

1. Genel Olarak

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin iki numaralı alt bendi gereğince prime esas kazançların hesabında “*Prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan o ay içinde yapılan ödemelerin ve işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen tutarların*”, brüt toplamı esas alınır. Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde ise, “*Diğer ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dahil edilir ve ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir.*”, düzenlemesi bulunmaktadır. Buna göre ücret dışındaki diğer ödemeler, öncelikle ödendiği ayın kazancına dâhil edilir. Ücretten farklı olarak prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkakın prime esas kazançta dâhil edilebilmesi için o ay içinde ödenmesi gerekir⁸³. Aynı husus, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin ikinci fıkrasının (e) bendinde de düzenlenmiştir.

Ödemenin yapıldığı ayda, prime esas kazançta yönelik üst sınırın aşılmasından dolayı, ücret dışındaki ödemelerin prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak, iki ayı geçmemek üzere, üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir⁸⁴. Yönetmeliğin 97. maddesinin üçüncü fıkrasında da aynı düzenleme tekrar edilmektedir. Bu husus, 506 sayılı Kanunda öngörülmeleyen bir düzenlemedir. Ancak iş sözleşmesi mevcut değilse ya da askıda ise prime esas kazancın tabi olduğu son ayın kazancına dâhil edilmektedir.

Üst sınırı aşan ücret dışındaki ödemelerin, bir sonraki aya devredilmesinin koşulu, iş sözleşmesinin devam etmesidir. İş sözleşmesinin sona ermesi halinde aşan miktarın, bir sonraki aya devri yapılmaz. Hatta sigortalı, işten ayrılıp geri döndüğünde de eski matrahın, yeni matraha devri mümkün değildir⁸⁵. Yönetmeliğin 97. maddesinin dördüncü fıkrasında sigortalılara, ücretsiz izin, istirahat gibi çeşitli nedenlerle ay içinde çalışmasının bulunmadığı ve ücret ödenmediği aylarda prime esas kazançta dâhil olacak nitelikte ücret dışında bir ödeme yapılması halinde, ücret dışındaki bu ödemeler, ödemenin yapıldığı ayda sigortalının prim ödeme gün sayısının bulunmaması nedeniyle ödemenin yapıldığı tarihi takip eden iki ayı geçmemek üzere ilgili ayların prime esas kazancına dâhil edilmesi, ancak ödemenin yapıldığı tarihi takip eden iki ayda da ücret ödemesine hak kazanılmadığı durumlarda, ücret dışındaki bu ödemelerin prime esas kazançta dâhil edilmemesi öngörülmektedir.

2020/20 sayılı İşveren İşlemleri Genelgesinde alacak davasına konu olan kazançların ücret dışı olması durumunda, 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereği, toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenleri, kamu idareleri veya yargı mercileri tarafından

⁸³ Uşan, 2009, s.135; Tuncay/Ekmekçi, s.177-178; Özdamar, s.316; Sümer, s.110; Şakar, s.142.

⁸⁴ 5510 sayılı Kanun, bu düzenlemesi ile 506 sayılı Kanundan farklılık arz etmektedir. Konu hakkında bkz. Özdamar, s.317.

⁸⁵ Tuncay/Ekmekçi, s.193.

verilen kararlara istinaden sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin, iş sözleşmesinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, bu ödemeler, 82. madde hükmü de gözetilmek sureti ile prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dâhil edileceğinden, alacak davasına konu olan ücret dışı ödemelerin, öncelikli olarak iş sözleşmesi devam ediyorsa ödendiği ayın kazancına, iş sözleşmesi askıda veya devam etmediği durumlarda ise prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına mal edilmesi öngörülmüştür.

2. Yargı Kararları Gereğince Ödenen Ücret Dışındaki Ödemeler

Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bendi gereğince idare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince ödemesi yapılan ücret dışındaki ödemelerde sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin brüt toplamı esas alınmaktadır. Yargı mercileri kararları gereğince yapılan ücret dışındaki ödemelere ilişkin özel bir düzenleme, Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer almaktadır. Buna göre toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenleri, kamu idareleri veya yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin iş sözleşmesinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, 82. madde hükmü de nazara alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dâhil edilir. Nitekim Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin altıncı fıkrasında da idari yargı tarafından verilen kararlara istinaden sigortalılara fiilen çalışmadıkları süreler için ücret ve benzeri nitelikte ödeme yapılması halinde ücretlerin ilişkin olduğu aylara mal edilmesi, ücret dışındaki diğer ödemelerin ise ödendiği ayın kazancına dâhil edilmek suretiyle prime tabi tutulması öngörülmüştür.

Ancak iş sözleşmesi devam etmekte ise Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince ücret dışındaki diğer ödemeler, öncelikle ödendiği ayın kazancına dâhil edilir. Ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir.

Sigorta primlerinin ödenmemesi, idari para cezasını gerektirir. Ancak 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince toplu iş sözleşmelerine uygulanan işyerlerinde, işverenler tarafından kamu idareleri veya yargı mercileri tarafından verilen kararlara istinaden, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin, iş sözleşmesinin devam etmediği veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dâhil edilir. Bu durumlarda sigorta primlerinin, mercilerin kararlarının kesinleşme tarihini izleyen ayın sonuna kadar ödenmesi halinde, gecikme cezası ve gecikme zammı alınmayacağı ve idari para cezalarını düzenleyen 102. madde hükümlerinin uygulanmaz.

Uygulamada, yukarıda da belirtildiği üzere işçi, genelde işten ayrıldıktan sonra işverene karşı dava açması söz konusu olduğundan, genelde yargı kararı ile yapılan ödemeler, iş sözleşmesinin sona erdiği dönemde gerçekleşmektedir. Bu nedenle yapılan ödemelerin, prime esas kazancın tabi olduğu son ayın kazancına dâhil edilmesi söz konusu olmaktadır.

Yargıtay 10. Hukuku Dairesi ile kapatılan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararları arasında, bu noktada bir farklılık bulunmamaktadır. Hem Yargıtay 10. Hukuk Dairesi⁸⁶, hem de kapatılan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi⁸⁷, yargı kararı ile hükmedildiğinde ücret dışındaki ödemelerin, işçi çalışmakta ise ödendiği ay, sigorta tavanının aşılması durumunda ise bu ayı takip eden iki ayın prime esas kazancına edilmesine, ancak iş sözleşmesi mevcut değilse ya da askıda ise prime esas kazancın tabi olduğu son ayın kazancına dâhil edilmesi gerektiği doğrultusunda karar vermektedir. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin yakın tarihli kararları da bu doğrultudadır⁸⁸.

⁸⁶ “d) Ücretler hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur. Diğer ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dahil edilir ve ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir. Toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenlerince veya kamu idareleri veya yargı mercilerince verilen kararlara istinaden, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin hizmet akdinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, 82 nci madde hükmü de nazara alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dahil edilir. Bu durumlarda sigorta primlerinin, yukarıda belirtilen mercilerin kararlarının kesinleşme tarihini izleyen ayın sonuna kadar ödenmesi halinde, gecikme cezası ve gecikme zammı alınmaz ve 102 nci madde hükümleri uygulanmaz.” hükmü düzenlenmiştir. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında somut olaya dönüldüğünde, davalı işyerinin kamu kurumu olmasından hareketle, davacının 17.02.1992 tarihinden itibaren Belediye-İş sendikası üyesi olduğu anlaşılmalı, dava konusu döneme ilişkin Toplu İş Sözleşmesi hükümlerine bağlı olarak ücret, ilave tediye, prim ve ikramiye ödemelerinin davalı işverenlikçe ödenip ödenmediği araştırılmalı, hiç ödenmemiş ise davanın reddedileceği gözetilmeli; iş akdinin son bulmasından sonra ödenmiş olmaları halinde ise ancak son aya mal edilerek prime esas kazanç olarak tespiti gerekirken, eksik inceleme ve araştırma sonucu yazılı şekilde hüküm kurulması, usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.” Y.10.HD, 25.12.2019, E.2018/4725, K.2019/10355 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

⁸⁷ “Dosyadaki kayıt ve belgelerden, Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunda kesinleşen yargı kararıyla hak kazanılan ücret, yıpranma primi, ikramiye ve ilave tediye fark tutarları dikkate alınarak bu tutarların SGK primine yansıtıldığı, ihtilaf konusu dönem sigortalılık primine esas kazanç tutarlarının Kurum tarafından belirlenen prime esas kazanç tavan miktarı da gözetilerek yeniden hesaplama yapıldığı ve buna göre Kuruma eksik olarak bildirilen ihtilaf konusu dönem toplam prime esas kazancın yazılı şekilde tespit edildiği anlaşılmaktadır. Somut olayda, yargı kararı (işçilik alacağı dava dosyası) ile hak kazanılan ücret ve ücret niteliğindeki kazançların prime esas kazancına mal edilmesinde 5510 sayılı Kanununun 80/d maddesi hükümleri doğrultusunda sadece hak kazanılan ücretin uyumsuzluk konusu dönem prime esas kazanç matrahına ay be ay mal edilmesi gerektiği, ücret niteliğindeki diğer kazançların ise bu kazançların ödenmesi koşuluyla ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına mal edilmesi, hizmet akdinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması karşısında ise yapılan ödemelerin çalışmanın geçtiği en son ayın prime esas kazanç matrahına mal edilmesi gerektiği gözetilerek bir sonuca gidilmesi gerekirken ilk derece Mahkemesince dönemler halinde hesaplama yapılarak ihtilaf konusu dönem toplam prime esas kazanç matrahının tespiti şeklinde sonuca gidilmiş olması isabetsizdir.”, Y.21.HD, 05.11.2019, E. 2018/4739, K. 2019/6725 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

⁸⁸ “d) Ücretler hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur. Diğer ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dahil edilir ve ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir. Toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenlerince veya kamu idareleri veya yargı mercilerince verilen kararlara istinaden, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin hizmet akdinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, 82 nci madde hükmü de nazara alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dahil edilir. Bu durumlarda sigorta primlerinin, yukarıda belirtilen mercilerin kararlarının kesinleşme tarihini izleyen ayın sonuna kadar ödenmesi halinde, gecikme cezası ve gecikme zammı alınmaz ve 102 nci madde hükümleri uygulanmaz. Davaya konu somut uyumsuzlukta, davacı, işe başladığı 1990 yılı ile emekli olduğu 13/03/2013 tarihleri arasında toplu iş sözleşmesinde belirlenen ve sendika üyesi olması sebebiyle yapılan ödemelerin asıl ücrete eklenerek gerçek ücretinin tespitini talep etmiştir. Mahkemece, davacının 01/08/1999-30/11/2008 tarihleri arasında toplam 9 yıl 4 ay hizmet süresinin bulunduğu, dava dosyasında bulunan belgelere göre 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2005 ve 2008 yıllarında davalı tarafından eksik bildirilen kazanca rastlanılmadığı, davacının 01/12/2002-31/12/2013 tarihleri arasında 02/07/2018 tarihli bilirkişi raporunda belirlenen dönem ve sigorta primine esas kazanç ile çalıştığı tespitini ile, eksik yatırılan primlerin emekliliğe hak kazanıldığı tarihten itibaren emeklilik maaşına yansıtılmasına, emekli maaşında oluşacak farkın yasal faizi ile birlikte davalı ... Başkanlığından tahsili ile davacıya

5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde, “...*ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir...*”, hükmünün, eksik ödenen miktarın öngörülenden yüksek çıkması halinde yeni sorunlar yaşanmasına neden olacağı, mahkeme tarafından karar altına alınan eksik ödemelerin, sigortalıya ödendiği ayın tavanını aşan kısmının, takip eden iki ayın ücretine eklenmesi ile eritilememesi halinde, kalan miktar sigortalının prime esas kazancını artırmayacağı gibi Kurumun prim matrahına da dâhil edilemeyeceği, bu durumun ise hem sigortalı, hem de Kurum aleyhine bir sonuç doğması anlamına geldiğinden, Kanunda yer alan “*iki ayı geçmemek üzere*” ifadesinin gözden geçirilerek, Kanundan çıkarılması ya da uzatılmasının daha isabetli olacağı belirtilmektedir⁸⁹. Şahsi görüşümüz de aynı doğrultudadır.

SONUÇ

İşçilik alacaklarına ilişkin davaların sonucunda hükmedilen tutarın tahsil edilmesi kadar, tahsil edilen bu tutarın, prime esas kazanç olarak değerlendirilmesi de oldukça önemlidir. Zira sigortalı açısından, sigorta primine esas kazanç matrahının yükselmesi, sosyal güvenlik hukuku kapsamında bağlanacak gelir ve aylıkların yükselmesi sonucunu doğuracaktır.

İşçilik alacaklarına ilişkin davalarda, öncelikle dikkat edilmesi gereken husus, işçilik alacağının sosyal güvenlik hukuku açısından ücret ya da ücret dışında bir ödeme olup olmadığının belirlenmesidir. Zira bu şekilde dava konusu işçilik alacağının, prime esas kazanç olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, değerlendirilmesi durumunda prime tabi tutulmasına ilişkin usul ve esaslar ortaya konulmuş olacaktır. Diğer bir önemli husus ise işçilik alacaklarına yönelik

ödenmesine karar verilmiştir.”, Y.10.HD, 30.06.2022, E. 2021/655, K. 2022/10171 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023). Aynı doğrultuda, “(C)İlk Derece Mahkemesi Kararı; Mahkemece, “*davacının iş akdinin işçilik alacaklarının tahsili istemiyle açılan davanın kesinleşme aşamasından önce sona erdiği, hüküm altına alınan işçilik alacaklarının açılan icra takip dosyasına kararın kesinleşmesinden sonra ödendiği tespit olunmaktadır...5510 sayılı Kanun döneminde de Kanununun 80/d maddesi hükümleri doğrultusunda sadece hak kazanılan ücretin uyumsuzluk konusu dönem prime esas kazanç matrahına ay be ay mal edilmesi gerektiği, ücret dışındaki diğer kazançların ise bu kazançların ödenmesi halinde ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına mal edilmesi, ödenmemiş ise son aya mal edilmesi gerektiği gözetilerek bir sonuca gidilerek Mahkemece bir karar vermektten ibarettir.*” Ayrıca bu doğrultuda “*Ücretler hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur. Diğer ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dâhil edilir ve ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir. Toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenlerince veya kamu idareleri veya yargı mercilerince verilen kararlara istinaden, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin hizmet akdinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, 82’nci madde hükmü de nazara alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dâhil edilir. Bu durumlarda sigorta primlerinin, yukarıda belirtilen mercilerin kararlarının kesinleşme tarihini izleyen ayın sonuna kadar ödenmesi halinde, gecikme cezası ve gecikme zammı alınmaz ve 102’nci madde hükümleri uygulanmaz.*” Hükmünü içermektedir.” Y.10.HD, 21.09.2021, E. 2019/2834, K. 2021/10676 (Uyap-Mevzuat Programı, Erişim Tarihi:15.01.2023).

⁸⁹ Akın, Levent. “Mahkeme Kararı Gereği Yapılan Ödemelerin Prime Esas Kazanca Etkisi”, *CEİS Dergisi*, Mayıs, 2012, s.40.

olarak yargı kararının kesinleşmiş olmasıdır. Bu karar, adli ya da idari yargı kararı olabilir. Bunun yanı sıra işçilik alacağıının, işverenenden tahsil edilmiş olması da gerekli olan diğer bir koşuldur.

7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanununun 3. maddesi ile iş kazası veya meslek hastalığından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat ile bunlarla ilgili tespit, itiraz ve rücu davaları dışında arabuluculuk dava şartı olarak düzenlenmiştir. Arabuluculuk faaliyeti sonucunda düzenlenen ve ilam niteliğinde olan anlaşma tutanağı da yargı kararı olarak değerlendirilir. Bu kapsamda yargı kararları kapsamında yapılan açıklamalar, arabuluculuk faaliyeti sonucunda düzenlenen ilam niteliğindeki anlaşma tutanağı için de geçerlidir.

Prime esas kazançların hesabında, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 80. maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin bir numaralı alt bendi gereğince hak edilen ücretlerin, iki numaralı alt bendi gereğince prim, ikramiye ve bu nitelikteki her çeşit istihkaktan o ay içinde yapılan ödemelerin ve işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen tutarların, üç numaralı alt bendi gereğince ise aynı bendin bir ve iki numaralı alt bentlerinde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere idare ve yargı mercileri tarafından verilen kararlarda ise o ay içindeki ödemelerin brüt toplamının esas alınması gerektiği ifade edilmektedir. Buna göre prime esas kazancın belirlenmesinde idare veya yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince maddenin bir ve iki numaralı alt bentlerinde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin, brüt toplamının esas alınması öngörülmektedir. Ücret niteliğindeki ödemeler, bu kapsamda ödenmesi koşulu ile ödendiği ayın prime esas kazancına dâhil edilmektedir.

5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi gereğince ücretler, hak edildikleri aya mal edilmek suretiyle prime tabi tutulur. Diğer ödemeler ise öncelikle ödendiği ayın kazancına dâhil edilir. Ücret dışındaki bu ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmı, ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ayı geçmemek üzere üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına ilâve edilir. Toplu iş sözleşmelerine tabi işyerleri işverenleri, kamu idareleri veya yargı mercileri tarafından verilen kararlara istinaden, sonradan ödenen ücret dışındaki ödemelerin, iş sözleşmesinin mevcut olmadığı veya askıda olduğu bir tarihte ödenmesi durumunda, Kanunun 82. maddesi hükmü de dikkate alınmak suretiyle prime esas kazancın tabi olduğu en son ayın kazancına dâhil edilir. Ücret niteliğinde olan ödemelerde ise ödemenin yapıldığı ayın sigorta tavanını aşan tutar, sonraki ayların prime esas kazançlarına ilave edilmemektedir.

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesi, Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki sigortalıların prime esas kazançlarını düzenlemektedir. Yönetmelikte, Kanuna aykırı düzenlemeler bulunmaktadır. Zira 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinin üç numaralı alt bendinde prime esas kazancın belirlenmesinde idare veya yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince maddenin bir ve iki numaralı alt bentlerinde belirtilen kazançlar niteliğinde olmak üzere sigortalılara o ay içinde yapılan ödemelerin, brüt toplamının esas alınması öngörüldüğünden, idare ve yargı mercileri tarafından verilen kararlar gereğince yapılacak ödemelerde, ücret ya da ücret dışında bir ödeme olmasına bakılmaksızın ödemelerin yapıldığı ayın esas alınması gerekir. Ancak Yönetmeliğin 97.

maddesinin altıncı fıkrasında idari yargı tarafından verilen kararlar gereğince sigortalılara fiilen çalışmadıkları süreler için ücret ve benzeri nitelikte ödeme yapılması ile Yönetmeliğin 97. maddesinin ikinci fıkrasının (d) bendinde gereğince kamu kurumlarında mahkeme kararları veya idare tarafından verilen kararlar gereğince geriye yönelik ücret ödenmesi halinde, bu ücretlerin ilişkin oldukları ayların prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97. maddesinin beşinci fıkrası da bu kapsamda değerlendirilebilir. Buna göre 4857 sayılı İş Kanunu'nun 21. maddesinin üçüncü fıkrasında işçinin işe iadesi için kesinleşen mahkeme veya özel hakem kararının kendisine tebliğinden itibaren on iş günü içinde işe başlamak üzere başvurmuş olması kaydıyla, işe başlatılsın veya başlatılmasın, çalıştırılmayan süre için ödenen en çok dört aya kadar ücret ve diğer haklar, iş sözleşmesinin feshedildiği aydan başlanılarak, ilgili ayların prime esas kazançlarına dâhil edilmektedir. İdare ve yargı kararları gereğince ödenen ücretlerin, hak edildiği ayların prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiğini, bu doğrultuda yönetmelik yerine 5510 sayılı Kanunda yasal bir düzenleme yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Yargı kararı ile hükmedilen ücret alacaklarının, iş sözleşmesi devam ederken ödenmesi durumunda, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ile kapatılan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararları, bu alacakların, sigorta primine esas kazanca dâhil edilmesi noktasında, farklılık göstermekte idi. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, yargı kararı ile hükmedildiği durumlarda, ücretlerin ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi doğrultusunda karar vermekte iken Yargıtay 21. Hukuk Dairesi ise bu durumda ücret ödemelerinin, hak edilen ayların prime esas kazançlarına dâhil edilmesi doğrultusunda karar vermişti. Ancak her iki daire kararları da iş sözleşmesi, daha önceki bir tarihte sona ermiş ise yapılan ödemelerin, çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi gerektiği doğrultusunda idi.

Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, 02.09.2020 tarihi itibarı ile kapatıldığından, Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin kararları önem kazanmıştır. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin yakın tarihli kararlarında ücret niteliğindeki ödemelerin, ödemenin yapıldığı ayın prime esas kazanç matrahına dâhil edilmesi, iş sözleşmesinin daha önceki bir tarihte sona ermiş olması halinde ise yapılan ödemelerin, çalışmanın geçtiği son ayın prime esas kazancına eklenmesine karar vermiştir.

Yargı kararı gereğince yapılan ücret dışındaki ödemelerin işçi çalışmakta ise ödendiği ayın prime esas kazancına dâhil edilmesi, sigorta tavanının aşılması durumunda ise bu ayı takip eden iki ayın prime esas kazancına edilmesine, ancak iş sözleşmesi mevcut değilse ya da askıda ise prime esas kazancın tabi olduğu son ayın kazancına dâhil edilmesi gerektiği doğrultusunda, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi ile kapatılan Yargıtay 21. Hukuk Dairesi kararları arasında, bu noktada bir farklılık bulunmamaktadır. Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin yakın tarihli kararları da bu doğrultudadır.

Sosyal güvenlik hukukumuzdaki düzenlemeler, esas itibarı ile prime esas kazançların daha çok iş sözleşmesi devam ederken prime tabi tutulması doğrultusundadır. İş sözleşmesi sona erdiğinde ya da askıda olduğu tarihte yapılan ödemelerin prime tabi tutulması ise daha sınırlıdır.

Yargı kararları gereğince ödenen ücretlerin, iş sözleşmesinin devam etmesi, sona ermesi ya da askıda olması ayrımı yapılmaksızın hak edildiği ayların prime esas kazancına dâhil edilmesine yönelik bir düzenlemenin yapılması gerektiği kanaatindeyiz. Ücret dışındaki alacaklar açısından ise ödemelerin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeniyle prime tabi tutulamayan kısmının, üst sınırın altında kalan sonraki ayların prime esas kazançlarına, yalnızca ödemenin yapıldığı ayı takip eden aydan başlanarak iki ay ile sınırlanmaksızın, eklenmesine yönelik bir değişikliğin, 5510 sayılı Kanununun 80. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yapılması isabetli olacaktır. İş sözleşmesinin sona ermesi halinde ise ödemenin yapıldığı ayda üst sınırın aşılması nedeni ile yapılan ödemenin prime tabi tutulamayan kısmının, devam eden ayların prime esas kazancına eklenmesi mümkün olmadığından, bu hususta da sigortalı lehine bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akın, Levent. “Mahkeme Kararı Gereği Yapılan Ödemelerin Prime Esas Kazanca Etkisi”, *CEİS Dergisi*, Mayıs, s.32-40.
- Akyiğit, Ercan. “İlave Tediye ve Sosyal Sigorta Primi Kesilmesi”, *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, C.23, S.2-3, Kasım 2010-Şubat 2011, s.70-94.
- Alper, Yusuf. *Sosyal Sigortalar Hukuku*, 11. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2020.
- Alper, Yusuf. “Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler”, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, C.1, S.1, 2011, s.26, s.7-46.
- Arıcı, Kadir, *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2022.
- Atalı, Murat. “Hizmet Tespit Davasının Sosyal Güvenlik Kurumuna İhbarı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ’e Armağan, Özel Sayı C.16, 2014, s.631-652.
- Baysal, Mustafa. “İş Davalarında Gerçek Ücretin Tespiti”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.159, 2020, s.323-328.
- Bedir, Gökhan. “İşverenler Tarafından Özel Sağlık Sigortasına Ödenen Primler Sigorta Primi Esas Kazancına Dahil Edilir Mi?”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.136, 2016, s.303-308.
- Bostancı, Yalçın. “6772 sayılı Kanun Uygulaması Kapsamında Kalkınma Ajansları Personelinin Durumunun Değerlendirilmesi”, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi*, S.99, 2012, s.7-21
- Canıklıoğlu, Nurşen. *Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2012 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi*, Seminer, Ankara, 22-23 Kasım 2013, Oniki Levha Yayınevi, İstanbul, 2014, s.377-531.
- Centel, Tankut. *Türk Sosyal Güvenlik Hukuku*, Oniki Levha Yayınevi, İstanbul, 2021.

- Çakır, Erdem Utku. “Vergisel Boyutuyla Ölüm Tazminatı”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 2022, s.16-40.
- Elma, Ramazan. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- Esen, Bünyamin. “Sigorta Primine Esas Kazanca Dâhil Olmayan Yemek Parası, Çocuk Zammı ve Aile Zammının Hesaplanması”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.116, 2013, s.203-214.
- Ezer, Burcu. “Türk Hukukunda Korumalı İşyeri Uygulaması ve Engellilerin Korumalı İşyerlerinde İstihdam Edilmesinin Esasları”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 2022, s.534-565.
- Güzel, Ali/ Okur, A. Rıza/ Caniklioğlu, Nurşen. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2020.
- Işıklı, İbrahim. *Özel Sigorta Primi Ödeyen İşverenler SGK Primi De Ödüyor*. Dünya Gazetesi, (23.11.2011), <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ozel-sigorta-primi-odeyen-isverenler-sgk-primi-de-oduyor/11547> (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Kayık Aydınalp, Aslıhan/Mülayim, Baki Oğuz. “Hizmet Tespiti Davalarında İş Sözleşmesi İle Adi Ortaklık Sözleşmesinin Tespitine İlişkin Ölçütler”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.27, S.3, 2019, s.809-843.
- Kayırgan, Hasan. “Yargı Kararları Işığında Yıllık Ücretli İzin Hakkı”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 2021, s.577-596.
- Korkusuz, M. Refik/Uğur, Suat. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 7. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2020.
- Kurt, Resul. *Alacak davasıyla emekli maaşı artar mı?*, Dünya Gazetesi, (06.03.2015), <https://www.dunya.com/kose-yazisi/alacak-davasiyla-emekli-maasi-artar-mi/23164>, (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Kurt, Resul. *Ücret avansında vergi ve SGK primi nasıl olmalı?*, Dünya Gazetesi, (19.12.2019), [https://www.star.com.tr/yazar/ucret-avansında-vergi-ve-sgk-primi-odemeleri-nasil-olmalı-yazi-1501412/](https://www.star.com.tr/yazar/ucret-avansinda-vergi-ve-sgk-primi-odemeleri-nasil-olmalı-yazi-1501412/), (Erişim Tarihi: 15.01.2023).
- Levent, Recep. “Hizmet Akdiyle Çalışanların Prime Esas Kazançlarının Tespiti”, *TBB Dergisi*, S.123, 2016, s.373-382.
- Mülayim, Baki Oğuz. *Tarım Sektöründe Çalışanların Sosyal Güvenliği*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.
- Mülayim, Baki Oğuz. “Kalkınma Ajanslarında 6772 Sayılı Kanun Kapsamında İlave Tediye Uygulaması” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.1, 2018, s.293-319.

-
- Özdamar, Murat. “5510 Sayılı Kanun’a Göre Sigorta Primine Esas Kazançların Hesaplanması”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.93, 2009, s.313-324.
- Özdemir, Cumhuri Sinan. “Tazminat Niteliğindeki İşçi Alacaklarında Zamanaşımı”, *Mali Çözüm Dergisi*, S.122, 2014, s.193-203.
- Sözer, Ali Nazım. *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*, 4. Baskı, Beta Yayınevi, İzmir, 2019.
- Sümer, Haluk Hadi. *Sosyal Güvenlik Hukuku*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Sümer, Haluk Hadi. *İş Hukuku*, 26. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.
- Şakar, Müjdat. *Sosyal Sigortalar Uygulaması*, 12. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Tezel, Ali/ Kurt, Resul. *Sosyal Güvenlik Reformu, Yorum ve Açıklaması (5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu)*, 6. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Tuncay, A. Can/Ekmekçi, Ömer. *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, 20. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Uşan, M. Fatih. *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2009.
- Uşan, M. Fatih. “5510 Sayılı Kanun Karşısında İlave Tediyelede Sosyal Sigorta Primi Kesilemeyeceğine İlişkin Kuralın Yürürlükte Olduğu Söylenbilir Mi?”, *MESS Sicil Dergisi*, Mart, 2010, s.253-259.
- Üçışık, Fehim. *Sosyal Güvenlik*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2015.
- Yılmaz, Halil. “Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Sözleşmesiyle Çalışanların Prime Esas Kazançlarının Tespiti”, *TBB Dergisi*, S.145, 2019, s.449-493.